

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO  
PSICHOLOGIJOS INSTITUTAS

MONIKA GRAMALAITĖ  
(SOCIALINĖ PSICHOLOGIJA)

**TĖVŲ TARPUSAVIO KONFLIKTŲ IR JŲ SPRENDIMO STRATEGIJŲ  
SĄSAJOS SU PAAUGLIŲ INTERNALIAIS SUNKUMAIS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –  
lekt. dr. Ingrida Gabrielavičiūtė

Vilnius, 2013

## Turinys

Pratarmė .....	3
1. TĖVŲ TARPUSAVIO KONFLIKTŲ IR JŲ SPRENDIMO STRATEGIJŲ SĄSAJŲ SU PAAUGLIŲ INTERNALIAIS SUNKUMAIS YPATUMAI .....	5
1.1. Tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų samprata.....	5
1.2. Internalių sunkumų samprata .....	7
1.3. Tėvų tarpusavio konfliktų sąsajos su paauglių internaliais sunkumais .....	8
1.4. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai .....	16
2. METODIKA .....	18
2.1. Tyrimo dalyviai .....	18
2.2. Užduočių ir įvertinimo būdai .....	19
2.3. Tyrimo eiga .....	22
3. TYRIMO REZULTATAI .....	24
3.1 Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos skirtumai .....	24
3.2. Merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumai .....	25
3.3. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąsajos .....	25
3.4. Tėvų tarpusavio konfliktų sprendimų strategijų ir merginų ir vaikinų internalių sunkumų sąsajos .....	28
3.5. Moderacinio ir mediacinio ryšio tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų nustatymas .....	30
4. REZULTATŲ APTARIMAS .....	33
4.1. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių skirtumai .....	33
4.2. Merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumai .....	33
4.3. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąsajos .....	34
4.4. Tėvų tarpusavio konfliktų sprendimų strategijų ir paauglių internalių sunkumų sąsajos .....	34
4.5. Moderacinio ir mediacinio ryšio tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų nustatymas .....	35
4.6. Tyrimo ribotumai ir privalumai .....	36
IŠVADOS .....	38
LITERATŪRA .....	39
Santrauka .....	44
Summary .....	45
Priedai .....	46

## Pratarmė

Tenkinant bei derinant poreikius tarpusavyje sutuoktiniams kyla nesutarimų ar nesusipratimų, kurių metu išsiskiria partnerių požiūriai, nuostatos arba principai. Per dažni tokio pobūdžio nesutarimai paskatina sutuoktinių konfliktus. Tėvų tarpusavio konfliktus kasdien neišvengiamai stebi jų paaugliai vaikai. Matydami tėvų konfliktus tarpusavyje vaikai suvokia, kad būtent dėl jų kaltės tėvai pykstasi tarpusavyje; vaikai nerimauja, kad šeiminio konflikto metu nebūtų panaudota fizinė agresija vieno ar kito iš tėvų atžvilgiu (Li, Putallaz, Su, 2011). Tačiau kyla klausimas: „Ar iš tikrųjų vaikai, matydami savo tarpusavyje konfliktuojančius tėvus, gali vėliau turėti internalių sunkumų?“ Ir jeigu iš tiesų tėvams konfliktuojant tarpusavyje vaikai pamažu įgyja internalius sunkumus, tada kyla kitas klausimas: „Kaip tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su vaikų ar paauglių patiriamais internaliais sunkumais?“

Ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų bei paauglių internalių sunkumų, tarp kurių įeina ir nerimas, yra ištis dėmesio verta tema, o tyrinėti, ar yra sąsajos tarp šių trijų konstrukčių yra svarbu bei aktualu dėl keleto priežasčių. Visų pirma, konfliktai tarp sutuoktinių veikia visus šeimos narius, jie gali vaikams ir paaugliams sukelti psichologinę traumą, kuri nelieka be pėdsakų, o besikivirčijančius sutuoktinius konfliktai gali privesti net prie skyrybų. Visų antra, už vaikų ar paauglių patiriamo nerimo, matant tarpusavyje konfliktuojančius tėvus, gali slypėti žymiai sudėtingesni vaikų ar paauglių psichologiniai sunkumai, pvz., nuolatinis savi-kaltės jausmas, depresiškumas arba polinkis į depresiją. Visų trečia, konfliktų baigtis dažniausiai priklauso nuo abiejų sutuoktinių naudojamų konfliktų sprendimo strategijų pasirinkimo.

Vienas svarbesnių veiksnių, paskatinusių šios temos pasirinkimą bei nagrinėjimą, buvo tas faktas, kad mokslinėje literatūroje, kurioje apibūdinama psichologinių tyrimų tėvų tarpusavio konfliktų bei paauglių internalių sunkumų sąsajų tema Lietuvoje situacija, yra šios temos naujumas. Yra randama tyrimų apie konfliktiškumą tarp tėvų bei vaikų prisitaikymo sergant bronchine astma sąsajas (Bieliauskaitė, Jusienė, 2009) bei apie tėvų tarpusavio konfliktų bei vaikų auklėjimo kokybės sąsajas (Garckija, 2007). Panaši situacija pastebima ir ieškant mokslinės literatūros, apibūdinančios psichologinių tyrimų tėvų tarpusavio konfliktų, jų sprendimo strategijų bei paauglių internalių sunkumų sąsajų tema pasauliniu mastu. Tačiau ką tik įvardinti faktai nepatvirtina to, kad ši tema yra nauja, taip pat tai nereiškia, kad ji nėra aktuali, nes, nepaisant pasirinktos temos naujumo, yra atlikta nemažai mokslinių tyrimų, kurie parodė, kad paaugliai, gyvenantys tokiose šeimose, kuriose tėvai labai dažnai konfliktuoja tarpusavyje, patiria prisitaikymo problemas, tarp kurių tyrinėtojai įvardina internalius (užsisklendimą savyje, depresiją bei nerimą), eksternalius sunkumus bei dalį kitų neigiamų pasekmių – akademinį nepažangumą, žemą savigarbą, socialinę kompetenciją (meistriškumą) bei su sveikata susijusias problemas (Acock, Demo, 1999; Shelton,

Harold, 2007). Svarbu ir tai, kad Grych su kolegomis (2000) atliktu tyrimu buvo nustatyta, kad dažni tėvų tarpusavio konfliktai gali būti svarbesnė žemos psichinės vaikų sveikatos priežastis negu skyrybos ir kad tarp tėvų konfliktų bei paauglių vaikų internalių sunkumų įsiterpia tarpiniai kintamieji – paauglių vaikų suvokiama grėsmė bei savi-kaltė.

Bene svarbiausias veiksnys, kuris paskatino nepabijoti pasirinktos temos naujumo ir toliau ją nagrinėti, buvo tas faktas, kad atlikti tyrimai apie tėvų konfliktų bei paauglių vaikų elgesio problemų sąsajas leido spėti, kad paaugliai vaikai, stebėdami savo tarpusavyje besikivirčijančius bei konfliktuojančius tėvus, galimai patiria ne tik įtampą, bet ir jaučiasi turintys tam tikrų emocijų ekspresijos problemų.

Tad šiame darbe atliekamu tyrimu siekiama nustatyti, ar tėvų tarpusavio konfliktai bei jų sprendimo strategijos yra susiję tik su paauglių internaliais sunkumais, stebint besipykstančius tėvus, ar už patiriamo nerimo slypi ir paauglių suvokiama savi-kaltė, grėsmė, jaučiama depresija bei užsisklendimas savyje.

Labai norėčiau padėkoti savo baigiamojo darbo vadovei lekt. dr. Ingridai Gabrielavičiūtei už išsakytas pastabas bei pasiūlymus, geranoriškumą ir žinias, kuriomis ji pasidalino su manimi. Taip pat labai nuoširdžiai norėčiau padėkoti savo praktikos vadovei – Vilniaus Žemynos gimnazijos psichologei Ginai Chormanskienei už visakeriopą pagalbą renkant tyrimo anketas ir nuoširdų palaikymą. Be abejo, padėkos žodį norėčiau tarti visiems Universiteto dėstytojams už suteiktas praktines žinias ir išugdytas kompetencijas. Ir, savaime aišku, norėčiau padėkoti savo mamai ir broliui, kurie tikėjo manimi, ir savo vaikinui už palaikymą ir buvimą šalia, kai labiausiai reikėjo.

# 1. TĖVŲ TARPUSAVIO KONFLIKTŲ IR JŲ SPRENDIMO STRATEGIJŲ SĄSAJŲ SU PAAUGLIŲ INTERNALIAIS SUNKUMAIS YPATUMAI

## 1.1. Tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų samprata

Iki XX a. pabaigos santuokos bei vaikų raidos tyrimus atliko ne vien psichologai, bet ir kitų, pvz., šeimos sociologijos, disciplinų mokslininkai. Įvairių disciplinų mokslininkus domino skirtingi su santuoka susiję aspektai, pvz., klinikinius psichologus domino ryšys tarp santuokos kokybės bei vaikų galimai problemiško elgesio (Garckija, 2007). Kitas pavyzdys būtų tai, kad socialinį psichologą Fincham domino ne tik santuokinių konfliktų priežastys, bet ir tai, kaip sutuoktiniai elgiasi tarpusavio konfliktų metu.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad konfliktus tarp tėvų bei sąsajas su jais nagrinėję tyrėjai sutarė, kad egzistuoja tėvų tarpusavio konfliktų konstruktas (Buehler, 1998; Fincham, 2003), tačiau apibrėžiant tėvų tarpusavio konfliktus tyrėjų nuomonės išsiskyrė. Fincham (2003) laikėsi nuomonės, kad sutuoktinių arba santuokiniai (šeiminiai) konfliktai (angl. marital conflict) skiriasi nuo tėvų tarpusavio konfliktų, ir sutuoktinių arba santuokinius konfliktus apibūdino kaip tam tikrą susidūrimą tarp vyro ir žmonos (sutuoktinių) dėl nesuderinto bei neteisingo vaidmenų pasiskirstymo šeimoje, pastovaus vieno arba abiejų sutuoktinių poreikių nepatenkinimo, sutuoktinių auklėjimo trūkumų bei defektų, darančių asmenybę netolerantiška bei konfliktiška. O tėvų tarpusavio konfliktus (angl. interparental conflict) socialinis psichologas Fincham (2003) apibūdino kaip tam tikrą susidūrimą tarp tėvo ir motinos dėl nepasidalinimo vaidmenis buityje ir paauglių auklėjime, finansinių nesutarimų, poreikių nepatenkinimo laisvalaikio, seksualinio gyvenimo, pramogų atžvilgiu.

Visiškai kitokios nuomonės negu Fincham (2003) laikėsi Buehler su kolegomis (1998), kurie aiškino, kad tėvų tarpusavio konfliktai gali būti klasifikuojami į du stilius: akivaizdžius arba atvirus bei paslėptus arba slaptus konfliktus (cit. pgl. Li, Putallaz, Su, 2011). Buehler su kolegomis (1998) manė, kad akivaizdūs arba atviri tėvų tarpusavio konfliktai esą apima priešišką elgesį ir afektus, nurodančius netiesiogiai neigiamų ryšių tarp tėvų, pvz., agresyvumo, įžeidžiamumo ir priešiškumo, apraiškas. Be to, Bradford su kolegomis (2008), papildydami Buehler ir jo kolegas, teigė, kad atviri tėvų konfliktai apibūdinami, remiantis elgesiu tokiu kaip panieka, klyksmai, grėsmingu bei užgauliu elgesiu.

Kita vertus, paslėpti arba slapti konfliktai tarp tėvų apima priešišką elgesį bei emocijas, atspindinčias netiesiogines tėvų tarpusavio konflikto apraiškas, tarp jų ir trianguliacijos su vaikais panaudojimą (pvz., suartėjimą su vaiku arba vaikų įtraukimą į tarpusavio konfliktus) ir visiškai slaptą elgesį (pvz., meilės ar prisirišimo panaikinimą, neišsakytą įtampą; Buehler et al., 1998, cit. pgl. Li, Putallaz, Su, 2011). Paslėpti arba slapti tėvų konfliktai apima santykinai verbalinę agresiją,

kai agresija yra naudojama ne tėvo, o motinos atžvilgiu. Buehler su kolegomis (1998) manė, kad paslėpti arba slapti konfliktai tarp tėvų gali būti santykinai susiję su vaikų ir paauglių agresija; vaikai gali stebėti bei patirti santykinai agresyvias tėvų konfliktų strategijas, kurias tėvai naudoja savo tarpusavio santykiuose (cit. pgl. Li, Putallaz, Su, 2011).

Apie konfliktus tarp tėvų kalbėjo ir Bradford su kolegomis. Šie tyrėjai, papildydami Buehler ir kolegų 1998 metais aprašytą tėvų tarpusavio konfliktų klasifikaciją, skyrė penkis konfliktų tarp tėvų stilius. Tai – slapti, atviri (verbaliniai ir / ar fiziniai) konfliktai, vengimas, bendradarbiavimas ir pasitraukimas (Bradford et al., 2008).

Dar vienas kintamasis, apie kurį kalbama mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje tėvų tarpusavio konfliktus, yra tėvų konfliktų sprendimo strategijos. Račelytė (2009) konflikto sprendimo strategiją apibūdina kaip elgesį konflikto metu. Kitaip tariant, tėvų konfliktų sprendimo strategija nurodo tam tikro sutuoktinio pobūdžio veiksmų pasirinkimą, kilus konfliktui. Remiantis šiuo apibrėžimu, galime teigti, jog iš dalies šie Bradford ir kolegų išskirti konfliktų tarp tėvų stiliai primena konfliktų sprendimo strategijas, kurias dar 1996 metais įvardijo Kerig. Ji teigė, kad egzistuoja šešios konfliktų sprendimo strategijos. Tai – verbalinė agresija, vengimas / pasitraukimas, fizinė agresija, bendradarbiavimas, vaiko įtraukimas ir pasipriešinimas (Kerig, 1996, cit. pgl. Bieliauskaitė, Jusienė, 2009). Dar kiti autoriai konfliktų sprendimo strategijomis laiko vengimą, konkurenciją (rungtyniavimą), kompromisą, bendradarbiavimą ir prisitaikymą (Greeff, Bruyne, 2000; Račelytė, 2009).

Kurdek (1994, cit. pgl. Missotten et al., 2011) teigė, kad paaugliai išmoksta konfliktų sprendimo strategijas iš tėvų, o dažniausiai naudoja šias konfliktų sprendimo strategijas: atsitraukimas, pozityvus problemos sprendimas, konfliktas – sutarimas bei atitikimas.

Kitas kintamasis, apie kurį kalbama mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje tėvų tarpusavio konfliktus, yra trianguliacija. Trianguliacija yra laikoma procesu, kai vaikas yra įtraukiamas į tėvų konfliktus (Bowen, 1978; Minuchin, 1974; cit. pgl. Buehler et al., 2009). Šis procesas yra susijęs tiek su paauglių eksternaliais (Amato, Afifi, 2006), tiek su internaliais sunkumais (Wang, Crane, 2001; Buehler et al., 2009). Trianguliacija pasireiškia dažniausiai abiejų tėvų nesąmoningu susitarimu į jų konfliktinę situaciją įtraukti ir vaiką. Grych su kolegomis (2004) nustatė, kad paauglio buvimas įtrauktu į tėvų tarpusavio konfliktus paaiškina ryšį tarp tėvų santuokinių konfliktų ir paauglių eksternalių ir internalių sunkumų. O tai tik įrodo, kad trianguliacija, arba vaiko įtraukimas į konfliktą, padidina riziką paauglių elgesio sunkumams atsirasti.

Apibendrinami šį poskyrį, galime daryti prielaidą, kad vieni autoriai yra linkę tėvų tarpusavio ir santuokinius konfliktus laikyti vienu ir tuo pačiu konstruktu. Kitiems tyrėjams atrodo, kad tai – du skirtingi dalykai. Tačiau vis dėl to yra viena aišku, kad į santuokinius arba šeiminius konfliktus įeina tėvų tarpusavio konfliktai. Taip pat yra aišku, kad tėvai bando spręsti tarpusavio

konfliktus ir taiko tam tikras konfliktų sprendimo strategijas. Be to, mokslinėje literatūroje yra painiavos, siekiant išsiaiškinti, ar tėvai naudoja konfliktų sprendimo strategijas ar stilius. Tačiau visi autoriai sutaria, kad tėvai bando išspręsti tarpusavyje kilusius konfliktus.

## **1.2. Internalių sunkumų samprata**

Mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje tyrimus apie tėvų tarpusavio konfliktus ir jų sąsajas su paauglių vaikų prisitaikymo problemomis, neišvengiamai atsiranda kitų dviejų konstruktyvų sąvokos, be kurių neįsiverstų, ko gero, nė vienas tyrimas apie sutuoktinių konfliktų poveikį paaugliams. Tai – paauglių internalūs, arba emociniai, bei eksternalūs, arba elgesio, sunkumai. Internalius sunkumus pirmasis apibrėžė Achenbach dar 1978 metais. Šio mokslininko teigimu (1978; cit. pgl. Hsieh, Stright, 2012), internaliais sunkumais yra laikomas toks elgesys, kuris fokusuojasi į vidų, pvz., santykių nutraukimas arba užsisklendimas savyje, nerimas, depresiškumas ir somatiniai skundai. Kitaip tariant, internalūs sunkumai – užsisklendimas, depresiškumas bei nerimastingumas – pasireiškia santykyje su savimi (Achenbach, 1978; cit. pgl. Barkauskienė, Bieliauskaitė, 2002). Be Achenbach tiek internalius, tiek eksternalius paauglių sunkumus taip pat nagrinėjo Sheldon ir Harold (2008). Šie tyrėjai teigė, kad vaikų arba paauglių internalius sunkumus sudaro užsisklendimas savyje, nerimas, depresiškumas (depresija), o eksternalius paauglių sunkumus – agresija ir priešiškus. Nasvytienė (2005) užsisklendimą savyje įvardino kaip nusišalinimą.

Nasvytienės (2005) teigimu, vaikai, kurie turi internalių sunkumų, dažnai turi ir mokymosi sunkumų, išgyvena nuolatinę baimę, jaučiasi nelaimingi, jiems sunkiau sekasi užmegzti tarpasmeninius santykius su bendraamžiais.

Žukauskienės ir kolegės 2006 metais atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos vaikų internalūs sunkumai priklauso nuo vaikų lyties ir amžiaus. Nustatyta, kad mergaitėms internalūs sunkumai išryškėja ir padidėja paauglystėje, o berniukams, priešingai, internalūs sunkumai paauglystėje pamažėja (Žukauskienė, Kajokienė, 2006). Visiškai kitokios tendencijos vyrauja Turkijos vaikų imtyje, kur 9 metų amžiaus vaikai, jų tėvų bei mokytojų teigimu, turi daugiau internalių ir eksternalių sunkumų negu 12 metų amžiaus vaikai. Be to, 9 metų amžiaus berniukai, jų tėvų nuomone, turi daugiau eksternalių sunkumų negu 9 metų amžiaus mergaitės, o 9 metų amžiaus berniukai turi labiau išreikštus eksternalius sunkumus negu 12 metų amžiaus berniukas (Ulu, Fişiloğlu, 2002).

Kalbant apie lyties skirtumus, yra nustatyta, kad merginoms yra labiau išreikšti internalūs sunkumai negu vaikinams (Broberg et al., 2001; Malinauskienė, Žukauskienė, 2007). Vadinasi, merginos yra nerimastingesnės, depresiškesnės už vaikus. Taip pat merginos, skirtingai negu vaikinai, yra labiau linkusios skųstis dėl somatinių problemų.

Kalbant apie galimus amžiaus skirtumus, tiriant paauglių internalius sunkumus, Malinauskienė ir Žukauskienė (2007) nustatė, kad paauglių internalūs sunkumai, išskyrus užsisklendimą savyje, bėgant laikui, išlieka nepakitę, pakinta tik jų stiprumas.

### **1.3. Tėvų tarpusavio konfliktų sąsajos su paauglių internaliais sunkumais**

Konfliktai tarp tėvų, pasižymintys aukštu intensyvumu, dažnumu ir priešišku, yra glaudžiai susiję su vaikų ir paauglių neprisitaikymu (Cummings et al., 2001; Lacinová et al., 2013). Tėvų tarpusavio konfliktai paveikia visą šeimą, tačiau vaikus jie gali paveikti tiesiogiai ne tik pažeisdami vaikų pasitikėjimą tėvais ir savimi, jų saugumą, bet ir sukeldami jiems nereikalingą stresą bei įtampą (Garckija, 2007). Paaugliai, matydami tarpusavio konfliktuojančius savo tėčius ir mamas, patiria tikrai ne teigiamas, o neigiamas emocijas, kurios, savaime suprantama, vienaip ar kitaip paveikia tokioje šeimoje augančius paauglius.

Tam tikros tėvų tarpusavio konfliktų ypatybės – dažnis, intensyvumas, turinys, ekspresijos būdas, vaiko įtraukimas ir neišspręsti konfliktai tarp tėvų – gali parodyti padidėjusį paauglių vaikų polinkį į neprisitaikymą, eksternalius ir internalius paauglių sunkumus (Davies, Lindsay, 2004; Marchand, Hock, 2003). Tai – vienas bene sunkiausių konfliktų tarp tėvų padarinių paauglio raidai. Cui su kolegomis (2005) nustatė, kad didėjant sutuoktinių problemoms, didėja ir paauglių vaikų elgesio ir emocijų sunkumai: nerimo, depresijos, narkotinių medžiagų vartojimo bei nusikalstamos veikos vystymasis. Šis atradimas tik įrodo, kad tėvų tarpusavio konfliktai turi įtakos ne tik paauglio vaiko prisitaikymo sunkumams, bet ir daro milžinišką visapusišką žalą paauglio identiteto formavimuisi. Grych su kolegomis (2003) nuomone, dažnumo, intensyvumo ir neišspręstų tėvų tarpusavio konfliktų suvokimas yra teigiamai susijęs ne tik su vaikų konflikto įvertinimu kaip grėsmingo, bet ir su jų savi-kalte dėl tėvų tarpusavio nesutarimų. Vadinasi, kuo didesnis dažnumo, intensyvumo ir neišspręstų sutuoktinių konfliktų suvokimas, tuo labiau vaikai įvertina konfliktus kaip keliančius grėsmę ir tuo labiau save jie kaltina dėl tėvų nesutarimų. Grėsmės įvertinimas ir savi-kaltė padidina riziką paauglių prisitaikymo sunkumams (Grych et al., 2003; Shelton, Harold, 2008; Siffert, Schwarz, 2011). Paauglių suvokiama grėsmė yra susijusi su internaliais, o savi-kaltė – su eksternaliais sunkumais (Grych et al., 2003).

Konfliktų tarp tėvų vaikų supratimas, kuris pasižymi suvokiama grėsme ir savi-kalte, yra siejamas su vaikų internaliais ir eksternaliais sunkumais. Suvokiama grėsmė yra riba, iki kurios vaikas tikisi, kad bus eskaluojamas konfliktas, kuris pakenks jam bei šeimos nariams arba kels grėsmę šeimos egzistavimui, o savi-kaltė yra laikoma riba, iki kurios vaikas jaučiasi pats atsakingas už savo tėvų tarpusavio nesutarimus ar konfliktus (Gerard et al., 2005). Savi-kaltė dėl konfliktų tarp tėvų – yra susijusi su paauglių eksternaliais ir internaliais sunkumais (Grych, Harold, & Miles, 2003; McDonald & Grych, 2006; Fear et al., 2009). Gerard su kolegomis (2005) nustatė, kad



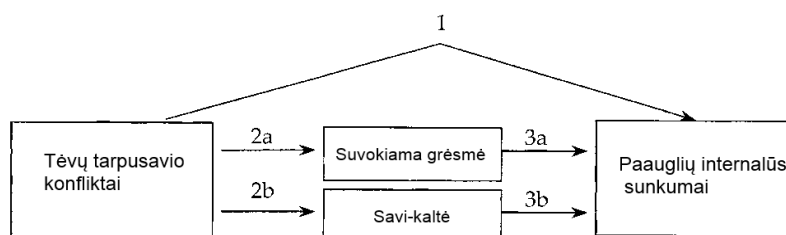
suvokiama grėsmė ir savi-kaltė paaiškina ryšį tarp konfliktų tarp tėvų vaikų supratimą ir internalių sunkumų vaikinams.

Kalbant apie galimus lyčių skirtumus, tiriant paauglių internalius sunkumus, yra minima, kad Dadds su kolegomis (1999; cit. pgl. Gerard et al., 2005) nustatė, kad savi-kaltės įtaka vaikų prisitaikymo atžvilgiu yra stipresnė vaikinams negu merginoms. Taip pat yra įrodyta, kad vaikinai ir merginos skirtingai suvokia grėsmę (Gerard et al., 2005; Lacinová et al., 2013). Merginos yra linkusios kalbėti apie jaučiamą baimę, suvokiamą grėsmę ir didesnį konfliktų dažnumą, intensyvumą negu vaikinai, tačiau didėjantis įveikos efektyvumas, susijęs su tėvų tarpusavio konfliktais, sumažėja tik vaikinams (Lacinová et al., 2013). Nustatyta, kad yra ryšys tarp suvokiamos grėsmės ir prisitaikymo būdingas vaikinams, ir, priešingai, tarp savi-kaltės ir prisitaikymo – merginoms.

Kai kurių mokslininkų tyrimai parodė, kad paauglio lytis yra svarbus rodiklis ieškant sąsajų tarp santuokinių konfliktų ir paauglio psichologinių problemų. Paaiškėjo, kad asociacijos tarp santuokinių konfliktų ir paauglio neprisitaikymo yra labiau išreikštos vaikinams negu merginoms (Block; Block, Morrison, 1981; Jouriles, Norwood, 1995; Kerig, 1996, 1999; Laumakis, Margolin, John, 1998; cit. pgl. Davies, Lindsay, 2004). David ir Windle (1997, cit. pgl. Davies, Lindsay, 2004) nustatė, jog paauglės merginos yra labiau pažeidžiamos nesutarimų tarp tėvų negu vaikinai.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad dauguma šioje srityje tyrimus atlikusių mokslininkų sutarė, kad yra ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų bei paauglių internalių sunkumų, suvokiamos grėsmės bei savi-kaltės, kurios yra susijusios su paauglių patiriamu nerimu bei depresija (Bickham, Fiese, 1997; Grych et al., 2000; Sheldon, Harold, 2007; Sheldon, Harold, 2008), tačiau aiškinantis priežastinius ryšius ir bandant atrasti atsakymą į klausimą, ar yra tiesioginis ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių patiriamo nerimo, tyrėjų nuomonės išsiskyrė.

Bickham su Fiese, Grych su kolegomis, Sheldon su Harold, besiaiškindami sąsajas tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių sunkumų, susidūrė su moderatorių ir mediatorių tarp šių dviejų konstrukčių išsiaiškinimo problema. Moderatorius yra kokybinis arba kiekybinis kintamasis, kuris turi įtakos ryšio tarp nepriklausomo ir prognozuojančio kintamojo stiprumui ir kryptčiai, o mediatorius yra tas kintamasis, kuris veikia ryšį tarp dviejų kintamųjų kaip tarpininkas (Baron, Kenny, 1986). Kitaip tariant, moderacinis ryšys veikia ryšį tarp dviejų kitų kintamųjų, o mediacinis ryšys paaiškina kitų dviejų kintamųjų ryšį.



1 pav. *Mediacinis ryšys tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių sunkumų (Grych et al., 2000).*

Taigi, Grych su kolegomis (2000), El-Sheikh, Harger (2001) bei Kim su savo kolegomis (2008) nustatė, kad mediatoriai yra paauglių suvokiama savi-kaltė ir grėsmė (žr. 1 pav.), o tuo metu Sheldon ir Harold (2007) laikėsi nuomonės, kad moderatoriai yra paauglių neigiamos emocijos. Tačiau taip ir lieka neaišku, kas yra tie tarpiniai kintamieji tarp paauglių patiriamų internalių sunkumų bei jų stebimų tėvų tarpusavio konfliktų. Grych su savo kolegomis atliktame tyrime rėmėsi Kerig (1998) atliktu tyrimu, kuriame buvo nustatyta, kad paauglių savi-kaltės ir grėsmės suvokimo kaip mediatorių sąsajas tarp tėvų konfliktų ir eksternalių berniukų sunkumų bei internalių mergaičių sunkumų, tačiau Grych su kolegomis (2000) panaudojo paauglių suvokiamą grėsmę bei savi-kaltę kaip mediatorius vietoj moderatorių, o Sheldon su Harold savo tyrime taip pat rėmėsi tuo pačiu Kerig (1998) atliktu tyrimu, tačiau šie mokslininkai laikėsi nuomonės, kad paauglių suvokiama savi-kaltė bei grėsmė yra moderatoriai tarp tėvų tarpusavio konfliktų bei paauglių streso įveikos strategijų. Tokie pat rezultatai buvo gauti ir atlikus tyrimus su paaugliais.

Skirtingai negu Kerig (1998), Grych su kolegomis (2000) spėjo, kad vaikų suvokiama grėsmė ir savi-kaltė paaiškina ryšį tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių, o ne eksternalių sunkumų. Šią hipotezę šie psichologai, atlikę tyrimą, patvirtino. O tai leido jiems daryti prielaidą, kad paauglių suvokiama savi-kaltė bei grėsmė paaiškina ryšį tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių sunkumų. Grych su kolegomis (2000) manė, kad tėvų konfliktai, kurie yra susiję su vaikais, vaikams skatina savi-kaltę. Šie tyrėjai nustatė, kad vaikai, vertindami tėvų konfliktus, patiria grėsmę bei savi-kaltę, kurios sukelia vaikams internalius sunkumus, pvz., nerimą. Kitaip tariant, kuo vaikai labiau suvokia savi-kaltę bei galimą grėsmę, tuo stiprėja ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir eksternalių berniukų sunkumų bei internalių mergaičių sunkumų. Remiantis mokslininkų atliktais tyrimais ir jų metu gautais duomenimis, galime teigti, kad hipotezė, teigianti, kad ryšį tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių patiriamų internalių sunkumų paaiškina paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė, yra teisinga. Įdomu tai, kad tiek Li, Putallaz, Su (2011), tiek ir Grych et al. (2000) atlikę mokslinius tyrimus šioje srityje sutarė, kad, jeigu į konfliktus tarp tėvų įtraukiama fizinė agresija, tada vaikai nerimauja dėl vieno ar abiejų tėvų sveikatos ir saugumo. O tai leidžia mums daryti prielaidą, kad vaikai, matydami savo tarpusavyje besikivirčijančius tėvus, iš tikrųjų patiria nerimą.

Santuokiniai arba šeiminiai konfliktai didina paauglių išreiškiamas neigiamas emocijas, kurios savo ruožtu buvo spėjama, kad gali būti susijusios su paauglių padidėjusia agresija, nerimu, depresija, ir žema savigarba ir meistriškumu, kuris gali būti įvardijamas kaip socialinė kompetencija (Sheldon, Harold, 2007; Li, Putallaz, Su 2011). Sheldon ir Harold (2007) nustatė, kad paauglių išreiškiamos neigiamos emocijos taip pat veikia kaip moderatoriai ryšyje tarp santuokinių konfliktų ir paauglių patiriamo nerimo, depresijos. Kitaip tariant, kuo daugiau vaikai bei paaugliai išreiškia neigiamų emocijų, tuo stipresnis yra ryšys tarp santuokinių konfliktų bei paauglių patiriamo nerimo,

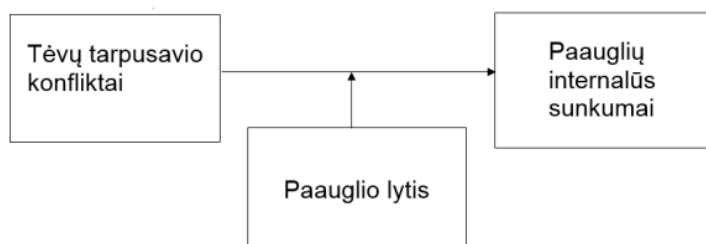
depresijos. Li, Putallaz, Su (2011) nustatė, kad tėvų konfliktai yra teigiamai susiję su paauglių akivaizdžia agresija namuose ir mokykloje. Vadinasi, kuo daugiau tėvai konfliktuoja tarpusavyje, tuo dažniau paaugliai naudoja agresiją namuose ir mokykloje.

Mokslininkai, nagrinėję ryšį tarp paauglių prisitaikymo, elgesio bei emocijų sunkumų ir stebimų konfliktų tarp tėvų, pastebėjo, kad tas ryšys egzistuoja. Kitaip tariant, daugelis šioje srityje tyrimus atlikusių mokslininkų sutarė, kad tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su paauglių eksternaliais bei internaliais sunkumais (McDonald, Grych, 2006; Fosco, Grych, 2007; Cui et al., 2007; Sheldon, Harold, 2008; Fear et al., 2009). Fear (2009) su savo kolegomis manė, kad tėvų tarpusavio konfliktai yra teigiamai susiję su paauglių eksternaliais ir internaliais sunkumais, o tuo metu McDonald su Grych laikėsi nuomonės, kad tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių sunkumų yra tik netiesioginis ryšys. Fosco su Grych teigė, kad sąveikos tarp tėvų tarpusavio konfliktų bei jų abiejų teigiamos ir neigiamos emocijų ekspresijos yra statistiškai reikšminga, nes tos sąveikos tarsi paaiškina esamą ryšį tarp tėvų konfliktų bei tiek paauglių, tiek tėvų internalių sunkumų. O tuo metu Sheldon su Harold laikėsi dar kitokios nuomonės negu McDonald su Grych bei Fear su kolegomis, kad tiek internalūs, tiek eksternalūs paauglių sunkumai yra susiję su tėvų tarpusavio konfliktais.

Nustatyta, kad egzistuoja sąsajos tik tarp tėvų tarpusavio konfliktų bei paauglių suvokiamos savi-kaltės bei grėsmės (Bickham, Fiese, 1997; Grych et al., 2000; Sheldon, Harold, 2007; Sheldon, Harold, 2008). Tiek Bickham su Fiese, tiek Sheldon su Harold, tiek Grych su kolegomis manė, kad paauglių suvokiama savi-kaltė bei grėsmė siejasi su paauglių internaliais sunkumais, o tuo metu Fear su kolegomis (2009) atlikę tyrimą, laikėsi nuomonės, kad paauglių savi-kaltės suvokimas yra stipriai susijęs su nerimo arba depresijos bei agresijos simptomais. Sheldon su Harold savo 2008 m. tyrime labiau gilinosi ne į paauglių internalių sunkumų apibrėžtį bei galimas jų sąsajas su suvokiama grėsme bei savi-kalte, o į tai, kas nutinka su vaikais, stebinčiais savo tarpusavyje konfliktuojančius tėvus.

Sheldon ir Harold (2008) manė, kad konfliktus tarp tėvų veikia tiek motinos, tiek tėvo depresiškumo (depresijos) simptomai bei tiek motinos, tiek tėvo jaučiamas nesaugumo jausmas. Tuo pasiremdami, kai kurie šioje srityje atlikę tyrimus mokslininkai sutarė, kad yra abiejų tėvų atstūmimas sustiprina sąsajas tarp šeiminių, kitaip tariant, tėvų tarpusavio konfliktų bei paauglių internalių sunkumų (Garckija, 2007; Sheldon, Harold, 2008). Sheldon su Harold manė, kad konfliktai tarp tėvų yra susiję su motinos bei tėvo atstūmimu, veikiančiais konfliktus kaip moderatoriai ir sukeliančiais vaiko prisitaikymo problemas. Šie tyrėjai taip pat manė, kad motinos atstūmimas susijęs su mergaičių eksternaliais sunkumais, o tėvo atstūmimas susijęs su berniukų eksternaliais sunkumais, o tuo metu Garckija, pasiremdama Fauber ir kolegų 1990 m. atliktu tyrimu, laikėsi nuomonės, kad abiejų tėvų atstūmimas sustiprina ryšį tarp sutuoktinių konfliktų bei paauglių elgesio ir emocijų problemų.

Dauguma šioje srityje tyrimus atlikusių mokslininkų sutarė, kad egzistuoja lyčių skirtumai tarp paauglių, stebinčių bei matančių tarpusavyje konfliktuojančius savo tėvus, internalių bei eksternalių sunkumų (Grych et al., 2000; Stocker et al., 2003; Siffer, Schwartz, 2011), tačiau aiškinantis priežastinius ryšius tyrėjų nuomonės išsiskyrė. Grych su kolegomis (2000) manė, kad egzistuoja ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir vaikinų eksternalių bei merginų internalių sunkumų, tuo metu Stocker su kolegomis (2003) laikėsi nuomonės, kad egzistuoja ryšys tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir merginų internalių sunkumų, o Siffer su Schwartz (2011) manė dar kitaip, kad tėvų tarpusavio konfliktai skatina didesnę nerimą, savi-kaltę abiem lytims vienodai. Vertinant šias tris pozicijas svarbu tai, kad tiek Grych et al., tiek Stocker et al., tiek Siffer su Schwartz tyrimai turi tam tikrų metodologinių apribojimų, konkrečiai, Stocker su kolegomis tyrimo trūkumas yra tas, kad tyrimo metu buvo tyrinėti tik merginų internalūs sunkumai, todėl ir buvo rastas ryšys tik tarp merginų internalių sunkumų ir tėvų konfliktų. Siffer su Schwartz 2011 m. tyrimo metu lytis naudota kaip moderatorius tarp tėvų konfliktų bei paauglių internalių sunkumų (žr. 2 pav.). Tokie neaiškumai, kaip nevienareikšmės išvados apie sąsajas tarp tėvų konfliktų ir paauglių patiriamų bei išgyvenamų internalių sunkumų lyties atžvilgiu, nekiltų, jeigu tyrėjai taikytų tuos pačius metodus tyrimuose.



2 pav. *Moderacinis ryšys tarp tėvų konfliktų ir paauglių internalių sunkumų (Siffert, Schwarz, 2011).*

Kalbant apie tėvų tarpusavio konfliktų sąsajas su paauglių prisitaikymu, mokslininkų buvo nustatyta, kad neigiamos tėvų konfliktų sprendimo strategijos – pasitraukimas (vengimas) bei verbalinis priešiškusmas (verbalinė agresija), kuris įeina į atvirus konfliktus, – yra susijęs su paauglių prisitaikymo sunkumais. Jų teigimu, kuo vaikas dažniau mato tėvų priešiškusmą bei atsitraukimą tarpusavio konfliktų metu, tuo daugiau prisitaikymo problemų jis turi arba tik turės ateityje (Siffert, Schwarz, 2011).

Tėvų konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su paauglio vaiko gerove (Siffert, Schwarz, 2011). Viena iš bene labiausiai neigiamų tėvų konfliktų sprendimo strategijų yra trianguliacija, kurios poveikis paaugliui yra neišvengiamai pastebimas. Paaugliai, kurie yra įtraukiami į tėvų tarpusavio nesutarimus, gali jausti didesnę atsakomybę už konfliktą ir labiau jausti grėsmę tėvų elgesio atžvilgiu negu tie paaugliai, kurie nebuvo įtraukti į tėvų konfliktą (Franck, Buehler, 2007). Trianguliacija, arba paauglio įtraukimas į konfliktą, Grych su kolegomis (2004)

nuomone, gali būti paauglių tapimo tėvų priešiško ir agresyvio, kuri savo ruožtu yra susijusi su prisitaikymo problemomis, objektu. Yra nustatyta, kad paauglių buvimas įtrauktas į tėvų konfliktus yra susijęs su paauglių vaikų ir merginų eksternaliais ir internaliais sunkumais (Franck, Buehler, 2007; Bosco et al., 2003; Bradford et al., 2004; Wang, Crane, 2001).

Daugelis mokslininkų kalba apie tėvų tarpusavio konfliktų strategijų sąsajas su vaikų ir paauglių eksternaliais ir internaliais sunkumais, tačiau nevisi pastebi galimus lyčių skirtumus sutuoktinių konfliktų metu bei tų lyčių skirtumų sąsajas su paauglių eksternaliais sunkumais. Katz ir Gottman (1993; cit. pgl., Siffert, Schwarz, 2011), Underwood su kolegomis (2008) nustatė, kad egzistuoja teigiamas ryšys tarp motinos naudojamų neigiamų konflikto strategijų (priešiško bei verbalinės agresijos, fizinės agresijos, pasipriešinimo bei trianguliacijos) bei paauglių merginų eksternalių sunkumų. Vadinasi, kuo dažniau motina, konfliktuodama su vyru, naudoja neigiamą konflikto stilių, tuo daugiau paauglė mergina turi eksternalių sunkumų, t. y., yra labiau linkęs į agresyvumą bei priešišumą, kurie skatina širdies ir kraujagyslių ligų atsiradimą. Underwood su kolegomis (2008) nustatė, kad motinų neigiamos konflikto sprendimo strategijos yra susijusios tiek su paauglių merginų, tiek su paauglių vaikų agresija bendraamžių apsuptyje, tačiau nėra susijusios su paauglių vaikų socialine bei fizine agresija mokykloje. O tėvų neigiamos konfliktų strategijos nėra susijusios nei su paauglių merginų, nei su paauglių vaikų agresija. Schudlich ir Cummings (2003) savo tyrimu nustatė, jog egzistuoja dalinis mediacinis ryšys tarp neigiamų motinos naudojamų konflikto stilių ir vaikų internalių sunkumų. Branje (2009), apibendrinamas tyrėjų darbus, išsiaiškino, jog neigiamos konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios ne tik su eksternaliais, bet ir su internaliais paauglių sunkumais.

Nesvarbu, kokią – fizinę ar verbalinę – agresiją naudoja sutuoktiniai tarpusavio ginčų ar konfliktų metu, paaugliui ji daro nemažą žalą ir skatina eksternalių bei internalių sunkumų atsiradimą. Norėdami išvengti to, tėvai turėtų būti šiltesni vienas kitam, nes Skopp su kolegomis nustatė, kad būtent sutuoktinių tarpusavio šilumas sumažina ryšį tarp tėvų tarpusavio agresijos bei paauglių eksternalių sunkumų (cit. pgl. DeBoard – Lucas et al., 2010).

Marchand ir Hock (2003) nustatė, kad tėvų konfliktų sprendimo strategijas lemia motinų ir tėvų depresiškumo simptomai, kurie savo ruožtu yra susiję su vaikų internalių ir eksternalių sunkumų atsiradimu. Tėvų naudojamos konfliktų sprendimo strategijos, pvz., vengimas, puolimas (fizinė agresija), yra labiausiai susijusios su vaikų eksternaliais ir internaliais sunkumais (Marchand, Hock, 2003; Esfandyari et al., 2009).

Tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su distresu (Toussaint, Jorgensen, 2008; Lindahl, Malik, 2011). Toussaint ir Jorgensen (2008) manė, kad tėvų tarpusavio konfliktai bei tėvų santykiai su vaikais yra psichologinio distreso pasekmė, o tuo metu Lindahl su Malik (2011) laikėsi nuomonės, kad distresas yra vėlesnio šeimos bei vaiko neprisitaikymo priežastis.

Tėvų tarpusavio konfliktai paveikia tėvų ir paauglių tarpasmeninius santykius, nukenčia jų bendravimas. Kitaip tariant, konfliktai tarp tėvų iššaukia tėvų konfliktus su jų paaugliais vaikais. Chung ir jo kolegos (2009) nustatė, kad būtent tėvų konfliktai su paaugliais paaiškina ryšį tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir emocinio distreso.

Matydami tarpusavyje konfliktuojančius ar besiginčijančius savo tėvus, paaugliai gali ne tik tapti agresyvesni, bet ir gana dažnai suvokia savo kaltę, nors iš tikrųjų tėvai susibarė visai ne dėl su jais susijusių dalykų. Paaikėjo, kad tėvų tarpusavio konfliktai daro žalą paauglių savęs vertinimui bei savojo Aš vaizdo teigiamam susiformavimui. DeBoard – Lucas su kolegomis (2010) nustatė, kad tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su aukštu savi-kaltės bei grėsmės lygiu. Paauglių jaučiama kaltė tėvų tarpusavio konfliktų metu yra susijusi ne tik su internaliais, bet ir su eksternaliais sunkumais, o paauglių suvokta grėsmė yra teigiamai susijusi su jų internaliais sunkumais, tarp kurių įeina ir nerimas. Vadinasi, kuo labiau paaugliai suvokia grėsmę, tuo labiau pasireiškia jiems internalūs sunkumai. Kitaip tariant, sutuoktinių konfliktai ne tik skatina paauglius jausti savi-kaltę, bet ir suvokti grėsmę, tokiu būdu sukeldami jiems polinkį į agresyvumą, priešišumą, užsisklendimą savyje, depresiškumą arba net pačią depresiją ir nerimą.

Yra daug veiksnių, kurie gali būti susiję su paauglių internaliais ir eksternaliais sunkumais. Marchand ir Hock (2003), papildydamas kitus tyrėjus, konkrečiai įvardino, kad tėvų užsisklendimas savyje yra labiausiai susijęs su vaikų internaliais sunkumais. Benson ir jo kolegų (2008) teigimu, tėvų grubumas gali būti susijęs su paauglių internaliais sunkumais, tačiau tas grubumas turi būti parodomas tėvų iniciatyva paaugliams. Ne tik grubumas, bet ir tėvų priešiškas tarpusavyje gali turėti įtakos internalių sunkumų atsiradimui. Psichologinis nepageidaujumas ir silpnas motinos priėmimas labiausiai paaiškina priežastis paauglių internaliems sunkumams atsirasti. Motinos nesuderinamumas yra taip pat susijęs su internaliais sunkumais, tačiau yra aptinkamos sąsajos ir su eksternaliais sunkumais (Benson et al, 2008).

Apibendrinami šį skyrių, galime daryti prielaidą, kad tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su pastebimais paauglių elgesio (eksternaliais) bei emocijų (internaliais) sunkumais. Konfliktai tarp tėvų iš tikrųjų paveikia vaikus ar paauglius, sukeldami jiems įtampą, psichologinį distresą, priversdami vaikus ir paauglius suvokti galimą grėsmę bei savi-kaltę dėl to, kad jų tėvai tarpusavyje konfliktuoja. Be to, tėvų tarpusavio konfliktai sukelia vaikams gana nemažai neigiamų pasekmių: vaikai tampa depresyvūs arba linkę į depresiškumą arba netgi į pačią depresiją, labiau nerimaujantys negu įprastai.

Taip pat mokslininkai nesutaria, kurie tarpiniai kintamieji veikia kaip moderatoriai arba kaip mediatoriai tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų. Kitaip tariant, vieniems autoriams atrodė, kad paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė paaiškina šį ryšį, kiti autoriai laikėsi nuomonės, kad paauglių suvokiama grėsmė bei savi-kaltė veikia tėvų tarpusavio konfliktų ir

paauglių internalių sunkumų ryšio kryptį ir stiprumą. Painsiavos yra ir dėl tėvų naudojamų tėvų tarpusavio konfliktų strategijų sąsajų su paauglių internaliais sunkumais. Tyrėjai sutarė, kad neigiamos tėvų konfliktų strategijos yra susiję su paauglių agresija bei internaliais sunkumais, tačiau nesutarė, ar yra lyties skirtumų. Yra atliktas vienas tyrimas, tačiau remtis vieno tyrimo rezultatais nelabai etiška.

#### 1.4. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai

Tyrimo **problema** – tėvų tarpusavio konfliktai ir jų metu naudojamos neigiamos konfliktų sprendimo strategijos neigiamai paveikia visus šeimos narius, tarp jų ir vaikus ar paauglius. Mokslininkai sutarė, kad tėvų tarpusavio konfliktai yra susiję su paauglių internalių sunkumų atsiradimu, tačiau jų gauti duomenys prieštaringi. Vieni autoriai nustatė, kad tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų egzistuoja teigiamas ryšys, kiti atrado tik netiesioginį ryšį tarp šių dviejų kintamųjų. Vieni tyrėjai, ieškodami sąsajų tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų, atrado paauglio lyties svarbą, kiti – priešingai. Daugelis mokslininkų kalba apie tėvų tarpusavio konfliktų strategijų sąsajas su vaikų ir paauglių eksternaliais ir internaliais sunkumais, tačiau nevisi pastebi galimus lyčių skirtumus sutuoktinių konfliktų metu bei tų lyčių skirtumų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais. Nors yra atlikta nemažai tyrimų apie tėvų tarpusavio konfliktų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais, tačiau iki šiol nėra priimta vienareikšmių išvadų. Tėvų tarpusavio konfliktų bei jų sprendimo strategijų sąsajų su paauglių internaliais sunkumais tema yra mažai tyrinėta Lietuvoje, todėl yra labai svarbu išsiaiškinti, kokios yra sąsajos tarp Lietuvos tėvų tarpusavio konfliktų bei jų sprendimo strategijų ir paauglių internalių sunkumų.

Tyrimo **tikslas** – nustatyti tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais.

##### Tyrimo **uždaviniai**:

1. Palyginti merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybes ir vidines reakcijas į juos (suvokiamą grėsmę ir savi-kaltę), trianguliaciją.
2. Palyginti merginų ir vaikinų internalius sunkumus.
3. Nustatyti ir palyginti merginų ir vaikinų internalių sunkumų sąsajas su suvokiamomis konfliktų tarp tėvų savybėmis ir vidinėmis reakcijomis į juos (suvokiama grėsme ir savi-kalte), trianguliacija.
4. Nustatyti bei palyginti merginų ir vaikinų internalių sunkumų sąsajas su jų tėvų konfliktų sprendimo strategijomis.
5. Nustatyti moderacinį ir mediacinį ryšius tarp paauglių suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų.

##### Tyrimo **hipotezės**:

1. Vaikinai ir merginos skirtingai suvokia konfliktų tarp tėvų savybes, savo vidines reakcijas į juos (grėsmę ir savi-kaltę), trianguliaciją.
2. Merginoms internalūs sunkumai yra labiau išreikšti negu vaikinams.
3. Sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų yra labiau išreikštos merginoms negu vaikinams.



4. Abiejų tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su paauglių internaliais sunkumais:
  - a) Motinų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su merginų internaliais sunkumais;
  - b) Tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su vaikinų internaliais sunkumais.
5. Paauglių lytis veikia kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų.
6. Paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų.

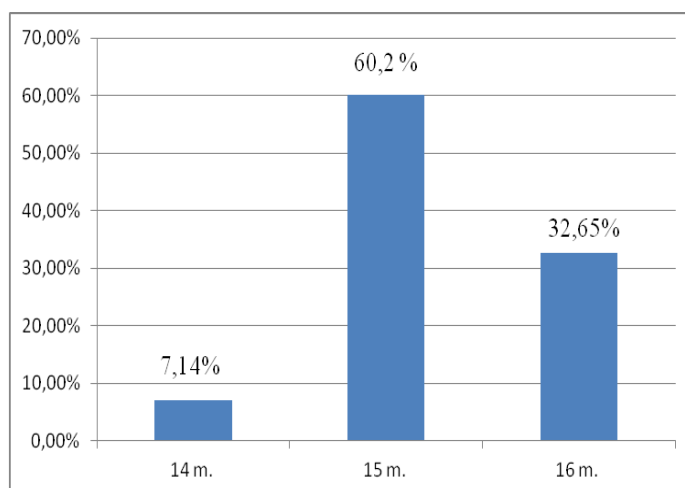
## 2. METODIKA

### 2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimas apie tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais buvo atliktas keliuose Vilniaus gimnazijose. Atliktame tyrime dalyvavo 196 dalyviai – 98 paaugliai ir 98 jų tėvai / motinos. Tyrimo dalyvių paauglių amžius varijuoja nuo 14 iki 16 metų ( $M = 15,26$ ;  $SD = 0,58$ ). Tyrimo imtis buvo atrinkta, remiantis atsitiktinės grupinės atrankos būdu.

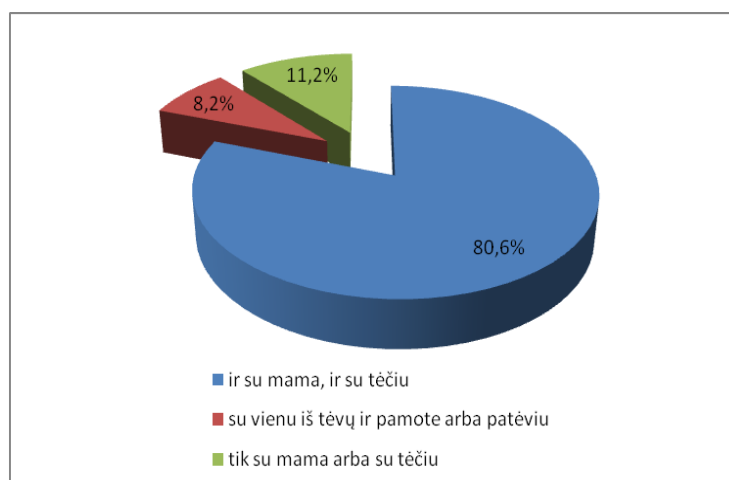
*1 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį.*

Lytis	Dažnis	Procentai
Merginos	64	65,3
Vaikinai	34	34,7



*3 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžius.*

Iš 3 pav. pateiktos stulpelinės diagramos matyti, kad daugiausiai tiriamųjų paauglių imtyje buvo 15 metų paaugliai, o mažiausiai – 14 metų paauglių.



*4 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tėvų šeimyninę padėtį.*

Iš 4 pav. pateiktos diagramos matyti, kad daugiausiai – net 80,6 proc. tyrime dalyvavusių paauglių buvo iš šeimos, kurioje yra ir mama, ir tėtis. Mažiausiai – 8,2 proc. tyrimo dalyvių gyvena su vienu iš tėvų ir pamote arba patėviu.

## 2.2. Užduočių ir įvertinimo būdai

Tyrime buvo naudojamos 3 metodikos – Konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalė (*Children's Perception of Interparental Conflict Scale*, CPIC), 11 – 18 metų jaunuolio savęs vertinimo klausimynas (*Youth Self-Report*, YSR 11/18) bei Konfliktų sprendimų stiliaus klausimynas (*Conflicts and Problem-Solving Scales*, CPS).

**Konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalė.** Informacija apie paauglių suvokiamus konfliktų tarp tėvų ypatumus buvo renkama naudojant Konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalę (angl. k. *Children's Perception of Interparental Conflict Scale*, Grych et al., 1992, CPIC). Į lietuvių kalbą ši metodika buvo išversta darbo autorės, gavus vieno iš autorių, John Grych leidimą. Atgalinis skalės vertimas buvo atliktas profesionalios anglų kalbos vertėjos. Bendras metodikos lietuviškos versijos patikimumas įvertintas empiriškai bei laikomas pakankamu – metodikos vidinio suderinamumo rodiklis Cronbach alpha buvo lygus 0,721 pilotinio tyrimo imtyje.

Tiriamiesiems pateiktą metodikos formą sudaro 48 teiginiai. Į kiekvieną teiginį tyrimo dalyvis turėjo atsakyti vieną kartą, kiekvieną teiginį vertindamas pagal tokią balų skalę: „T = Teisingai“, „KT = Iš dalies arba kartais teisingai“ arba „N = Neteisingai“. Teiginiai, nepažymėti žvaigždute, vertinami pagal 3 balų skalę: Neteisingai = 0, Iš dalies arba kartais teisingai = 1, Teisingai = 2. Teiginiai, kurie yra pažymėti žvaigždute, vertinami taip pat pagal 3 balų skalę: Neteisingai = 2, Iš dalies arba kartais teisingai = 1, Teisingai = 0.

Klausimyną sudaro 8 skalės: 1. dažnumas (angl. *frequency*), 2. intensyvumas (angl. *intensity*), 3. rezoliucija (angl. *resolution*), 4. turinys (angl. *content*), 5. suvokiama grėsmė (angl. *perceived threat*), 6. įveikos efektyvumas (angl. *coping efficacy*), 7. savi-kaltė (angl. *self-blame*), 8. trianguliacija (angl. *triangulation*).

**Dažnumo subskalė** atspindi paauglių suvoktų tėvų tarpusavio konfliktų dažnumą. Subskalę sudaro 6 teiginiai. Teiginio pavyzdys: „Aš niekada nematau savo tėvų ginčijantis ar nesutariant“. Mūsų tyrime dažnumo subskalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,753.

**Intensyvumo subskalė** atspindi paauglių suvoktų tėvų tarpusavio konfliktų intensyvumą. Subskalę sudaro 7 teiginiai, pvz.: „Kai mano tėvai ginčijasi, jie labai įsiunta“. Mūsų tyrime intensyvumo subskalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,845.

*Rezoliucijos subskalė* atspindi, kaip paauglių nuomone jų tėvai sprendžia konfliktus. Subskalę sudaro 6 teiginiai. Teiginio pavyzdys: „Kai mano tėvai barasi, jie dažniausiai susitaiko“. Mūsų tyrime rezoliucijos subskalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,892.

*Turinio subskalė* atspindi paauglių suvoktų tėvų tarpusavio konfliktų turinį. Subskalę sudaro 4 teiginiai, pvz.: „Mano tėvai dažnai konfliktuoja dėl mano elgesio mokykloje“. Mūsų tyrime turinio subskalės vidinis suderinamumas yra vidutinis: Cronbach alpha = 0,58.

*Suvokiamos grėsmės subskalė* atspindi, kaip paaugliai suvokia grėsmę, matydami konfliktuojančius tėvus. Subskalę sudaro 6 teiginiai. Teiginio pavyzdys: „Kai mano tėvai ginčijasi, aš išsigąstu“. Mūsų tyrime suvokiamos grėsmės subskalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,796.

*Įveikos efektyvumo subskalė* – įvertina sutuoktinių konfliktų įveikos efektyvumą. Subskalę sudaro 6 teiginiai, pvz.: „Aš nežinau, ką daryti, kai mano tėvai konfliktuoja“. Mūsų tyrime suvokiamos grėsmės subskalės vidinis suderinamumas yra vidutinis: Cronbach alpha = 0,675.

*Savi-kaltės subskalė* atspindi, kaip paaugliai suvokia savi-kaltę, matydami konfliktuojančius tėvus. Subskalę sudaro 5 teiginiai. Teiginio pavyzdys: „Aš esu kaltas dėl mano tėvų ginčų“. Mūsų tyrime savi-kaltės subskalės vidinis suderinamumas yra nepatikimas: Cronbach alpha = 0,374. Kadangi ši subskalė yra sujungiama su turinio subskale ir yra laikoma savi-kaltės skale, magistro darbe yra naudojami *savi-kaltės skalės* duomenys.

*Trianguliacijos subskalė* atspindi paauglių suvoktą tėvų tarpusavio konfliktų trianguliaciją. Subskalę sudaro 8 teiginiai, pvz.: „Kai mano tėvai ginčijasi, galų gale aš esu įtraukiamas į ginčą“. Mūsų tyrime trianguliacijos subskalės vidinis suderinamumas yra vidutinis: Cronbach alpha = 0,64.

**Ši konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalė matuoja paauglių suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybes, vidines reakcijas į juos (grėsmę ir savi-kaltę), trianguliaciją.** Taip yra dėl to, kad skalę sudarančios 2 subskalės yra sujungiamos į 3 skales. Tai – konfliktų savybių (angl. *conflict properties*), grėsmės (angl. *threat*) ir savi-kaltės skalės. **Suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių skalė** sujungia dažnumo, intensyvumo ir rezoliucijos subskales, **suvokiamos grėsmės skalė** – suvokiamos grėsmės ir įveikos efektyvumo subskales, o **savi-kaltės skalė** – turinio ir savi-kaltės subskales. Magistro darbo tyrime yra naudojamos šios skalės. Mūsų tyrime suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių skalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,877, o grėsmės skalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,751, savi-kaltės skalės vidinis suderinamumas yra vidutinis: Cronbach alpha = 0,619.

**Paauglių internalūs sunkumai.** Informacija apie paauglių suvoktus internalius sunkumus buvo renkama naudojant **11–18 metų jaunuolio savęs vertinimo klausimynas** (angl. k. *Youth Self-Report*, YSR 11/18, Achenbach, Rescorla, 2001; Žukauskienė, 2006). Į lietuvių kalbą ši metodika

buvo išversta metodikos platintojos Lietuvoje prof. dr. R. Žukauskienės. Leidimas taikyti magistro baigiamojo darbo tyrimui YSR buvo duotas darbo autorei.

Tiriamiesiems pateiktą YSR 11/18 sudaro 12 skalės: 1. nerimastingumas / depresiškumas, 2. Užsisklendimas / depresiškumas, 3. somatiniai skundai, 4. socialiniai sunkumai, 5. mąstymo sunkumai, 6. dėmesio sunkumai, 7. taisyklių laužymas, 8. agresyvus elgesys, 9. pozityvios savybės, 10. internalūs sunkumai, 11. eksternalūs sunkumai, 12. bendri sunkumai. Kiekvienas teiginių vertinamas pagal 3 balų skalę: 0 – „Neteisingas“, 1 – „Iš dalies arba kartais teisingas“, ir 2 – „Labai teisingas arba dažnai teisingas“ dabartiniu metu arba **pastarųjų šešių mėnesių** laikotarpiu. Bendras rodiklis yra gaunamas susumavus visus atsakymus į teiginius pagal agresyvaus elgesio (ar kurią kitą) skalę. Keletame teiginių tyrimo dalyviai turi tiksliau nurodyti sunkumus (pvz., matau daiktus, kurių nėra, turiu mintis, kurias kiti žmonės įvardytų kaip keistas, ir kt.), o kai kuriuose teiginiuose prašoma aprašyti bei įvertinti papildomas problemas (Žukauskienė, Kajokienė, 2012).

Šiame magistro baigiamojo darbo tyrime buvo naudojama internalių sunkumų skalė. Ši skalė apima emocinius paauglių sunkumus.

Internalių sunkumų skalei priskiriama:

1. *Užsisklendimo / depresiškumo subskalė*. Subskalę sudaro 13 teiginių. Mūsų tyrime užsisklendimo / depresiškumo subskalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,701.
2. *Nerimastingumo / depresiškumo subskalė*. Subskalę sudaro 8 teiginiai. Mūsų tyrime nerimastingumo / depresiškumo subskalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,772.
3. *Somatinių skundų subskalė*. Subskalę sudaro 10 teiginių. Mūsų tyrime užsisklendimo / somatinių skundų subskalės vidinis suderinamumas yra vidutinis: Cronbach alpha = 0,685.

Internalūs sunkumai yra apskaičiuojami, susumuojant Nerimastingumo / depresiškumo, Užsisklendimo / depresiškumo ir Somatinių skundų skalių įverčius (Žukauskienė, Kajokienė, 2012). Mūsų tyrime internalių sunkumų skalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,859.

**Tėvų konfliktų sprendimų strategijos.** Informacija apie paauglių tėvų suvoktų konfliktų sprendimų strategijas buvo renkama naudojant **Konfliktų ir problemų sprendimų skales** (angl. k. *Conflicts and Problem-Solving Scales*, Kerig, 1996, CPS). Į lietuvių kalbą ši metodika buvo išversta darbo autorės, gavus autorės Kerig leidimą. Atgalinis skalės vertimas buvo atliktas profesionalios anglų kalbos vertėjos. Metodikos lietuviškos versijos patikimumas bei validumas įvertintas empiriškai bei laikomas pakankamu – metodikos vidinis suderinamumas buvo lygus 0,855 bandomojo tyrimo imties atžvilgiu.

Tiriamiesiems pateikta modifikuota CPS forma, kurią sudaro 46 teiginiai. Į teiginius tyrimo dalyvių tėvai turėjo atsakyti du kartus, atskirai apie save ir savo partnerį, todėl buvo gauti 92 atsakymai. Kiekvienas teiginys vertinamas pagal 4 balų skalę: 0 – „niekada“, 1 – „retai“, 2 – „kartais“ ir 3 – „dažnai“.

Klausimyną sudaro 3 skalės: 1. verbalinė agresija (angl. *verbal aggression*), 2. fizinė agresija (angl. *physical aggression*), 3. vaiko įtraukimas (angl. *child involvement*).

*Verbalinės agresijos subskalė* atspindi paauglių tėvų suvokiamą verbalinę agresiją kaip konfliktų sprendimo būdą. Šią subskalę sudaro teiginiai Nr. 25–32. Teiginio pavyzdys: „Atkaklus laikymasis savo požiūrio“. Mūsų tyrime tyrimo dalyvio verbalinės agresijos subskalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,813, o partnerio – Cronbach alpha = 0,869.

*Fizinės agresijos subskalė* atspindi paauglių tėvų suvokiamą fizinę agresiją kaip konfliktų sprendimo būdą. Šią subskalę sudaro teiginiai Nr. 35–41, pvz.: „Daiktų mėtymas, durų trankymas, daiktų laužymas“. Mūsų tyrime tyrimo dalyvio fizinės agresijos subskalės vidinis suderinamumas yra labai geras: Cronbach alpha = 0,855, o partnerio – Cronbach alpha = 0,894.

*Vaiko įtraukimo subskalė* atspindi paauglių tėvų suvokiamą jų pačių įtraukimą į konfliktą kaip konfliktų sprendimo būdą. Šią subskalę sudaro teiginiai Nr. 22–24, 45–46. Teiginio pavyzdys: „Ginčai, kai vaikas gali tai išgirsti“. Mūsų tyrime tyrimo dalyvio vaiko įtraukimo subskalės vidinis suderinamumas yra pakankamai geras: Cronbach alpha = 0,727, o partnerio – Cronbach alpha = 0,768.

Verbalinės agresijos, Fizinės agresijos ir Vaiko įtraukimo subskalės specifiškai parinkti kaip destruktivių tėvų tarpusavio konfliktų rodikliai.

### **2.3. Tyrimo eiga**

Tyrimui buvo pasirinktos gimnazijos. Duomenys buvo surinkti dviejų susitikimų metu. Pirmojo susitikimo metu tiriamiesiems paaugliams iš pradžių buvo paaiškinti duomenų rinkimo bei tyrimo tikslai, po to buvo išdalinti vokai, kuriuose buvo įdėtas tyrimo anketos komplektas – kreipimosi laiškas tėvams, anketos tėvams ir klausimynai, kuriuos turi pildyti paaugliai. Tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo eiga bei buvo susitarta dėl antrojo susitikimo laiko. Antrojo susitikimo metu tiriamieji paaugliai, kurie turėjo pasirašytus kreipimosi laiškus su tėvų sutikimais bei anketas tėvams, buvo supažindinti su klausimyno pildymo instrukcijomis. Tėvai, dalyvavę tyrime, CPS klausimyną pildė namuose. Paaugliai anketas (YSR 11/18 ir CPIC) pildė mokykloje apie 45 minutes. Dalydavimas buvo savanoriškas. Buvo gauti mokyklų administracijos vadovų leidimai bei mokyklų psichologų sutikimai.

2013 m. vasario 11 – 13 dienomis dviejose Telšių bendrojo lavinimo mokyklose buvo atliktas pilotinis tyrimas, kuris vyko 2 etapais. Iš pradžių paaugliams buvo išdalinti kreipimosi

laiškai tėvams su anketomis, skirtomis pildyti tėvams. Kitą dieną tie tiriamieji, kurie turėjo kreipimosi laišką su tėvų sutikimu ir anketą tėvams, pildė CPIC klausimyną. Jiems buvo paaiškinti duomenų rinkimo ir tyrimo tikslai, vėliau ir instrukcija. Kilus neaiškumams, tyrėja paaiškindavo instrukciją dar kartą. Iš viso dalyvavo 96 tiriamieji (48 paaugliai ir 48 paauglių tėvai). Buvo patikrintas CPIC ir CPS klausimynų vidinis suderinamumas, kuris parodė, kad klausimynai gali būti naudojami tyrime.

2013 m. kovo – balandžio mėnesiais buvo renkamos magistro baigiamojo darbo tyrimo anketos. Per šį laikotarpį buvo išdalinti 259 anketų komplektai, iš kurių grįžo 128 anketų komplektai. Koduojant pastebėta, kad tarp grįžusių anketų yra trūkstančių reikšmių, todėl tokios anketos nebuvo įtrauktos į analizę. Iš viso buvo analizuoti tinkamai užpildyti 98 anketų komplektai.

Tyrimo metu gautiems duomenims apdoroti buvo naudota statistinės analizės ir duomenų apdorojimo programos „SPSS“ 19.0 versija. Buvo taikyta aprašomoji statistika, kuri naudota apskaičiuojant vidurkius, procentines išraiškas. Taikytas Student'o t kriterijus nepriklausoms imtims, kuris buvo skirtas merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumams palyginti. Skaičiuotas Spearman'o koreliacijos koeficientas, kuriuo buvo nustatytas tyrime naudojamų skalių ir klausimyno tarpusavio ryšys. Buvo taikyta daugialypė regresinė analizė, kuria buvo nustatyta, ar egzistuoja sąsajos tarp tėvų konfliktų bei jų sprendimų strategijų ir paauglių internalių sunkumų. Taip pat taikyta daugialypė hierarchinė regresinė analizė, kuria buvo tikrintas moderacinis ryšys tarp tėvų konfliktų bei jų sprendimo strategijų sąsajų su paauglių internaliais sunkumais. Buvo taikyta logistinė dvejetainė regresinė analizė, kuria buvo tikrinta hipotezė apie asociacijų tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų išreikštumas paauglio lyties atžvilgiu. Buvo naudotas Preacher ir Hayes (2008) priedas SPSS, kuris yra skirtas mediaciniam ryšiui nustatyti. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05.

### 3. TYRIMO REZULTATAI

Atlikus tiriančiąją duomenų Explore analizę, pagal Shapiro Wilk testo statistiką ir p reikšmę (žr. 1 priedas) buvo nustatyta, kad beveik visų tyrime naudojamų skalių įverčiai yra pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį ( $p < 0,05$ ). Vadinasi, galima taikyti parametrinius kriterijus rezultatų analizėje.

#### 3.1. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos skirtumai

Siekiant įvertinti, ar merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos skirtumai susiję su amžiumi, buvo apskaičiuotas Pearson'o koreliacijos koeficientas, tačiau nebuvo rasta statistiškai reikšmingų skirtumų ( $p > 0,05$ ) (žr. 2 priedo 1 lentelę). Vadinasi, bėgant laikui, paauglių suvokiami tėvų tarpusavio konfliktai nekinta.

Siekiant nustatyti skirtumus tarp paauglių lyčių suvokiant tėvų konfliktus ir vidines reakcijas į juos, buvo palyginti merginų ir vaikinų konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalių rezultatai. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos vidurkių įverčiai buvo palyginti naudojant Student'o t kriterijų nepriklausoms imtims. Gauti vidurkių palyginimo rezultatai pateikti 2 lentelėje.

*2 lentelė. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos palyginimas.*

	Lytis	N	Vidurkis	SD	t	p
Trianguliacija	Moteris	64	4,39	3,053	2,619	<b>0,010</b>
	Vyras	34	2,88	1,903		
Suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybės	Moteris	64	13,16	8,689	2,248	<b>0,027</b>
	Vyras	34	9,26	7,025		
Savi-kaltė	Moteris	64	5,98	2,963	2,206	<b>0,030</b>
	Vyras	34	4,71	2,223		
Grėsmė	Moteris	64	9,75	5,216	3,681	<b>0,000</b>
	Vyras	34	6,00	3,885		

Analizuojant pateiktus 2 lentelėje rezultatus, matyti, kad yra statistiškai reikšmingi skirtumai tarp merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos ( $p < 0,05$ ). Matyti, kad merginos labiau negu vaikinai suvokia grėsmę ir savi-kaltę dėl tėvų tarpusavio konfliktų. Merginos tap pat labiau negu vaikinai sieja save su tėvų tarpusavio konfliktų savybėmis – dažniu, intensyvumu, rezoliucija. Taip pat matyti, kad merginos labiau negu vaikinai suvokia, kad yra įtraukiamos į tėvų tarpusavio konfliktus.



Rezultatai rodo, kad **pirmoji hipotezė** pasitvirtino. Vaikiniai ir merginos skirtingai suvokia konfliktų tarp tėvų savybes, savo vidines reakcijas į juos (grėsmę ir savi-kaltę), trianguliaciją.

### 3.2. Merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumai

Siekiant įvertinti, ar merginų ir vaikinų internalūs sunkumai yra susiję su amžiumi, buvo apskaičiuotas Pearson'o koreliacijos koeficientas, tačiau nebuvo rasta statistiškai reikšmingų skirtumų ( $p > 0,05$ ) (žr. 2 priedo 2 lentelę).

Siekiant atsakyti į klausimą, ar yra lyties skirtumų tarp paauglių internalių sunkumų, buvo palyginti internaliems sunkumams priskiriamų sunkumų ir pačių internalių sunkumų skirtumai tarp paauglių lyčių. Merginų ir vaikinų internaliems sunkumams priskiriamų sunkumų ir pačių internalių sunkumų vidurkių įverčiai buvo palyginti naudojant Student'o t kriterijų nepriklausomoms imtims. Gauti vidurkių palyginimo rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. *Merginų ir vaikinų internalių sunkumų palyginimas.*

	Lytis	N	Vidurkis	SD	t	p
Nerimastingumas / depresiškumas	Moteris	64	7,13	4,041	2,797	<b>0,006</b>
	Vyras	34	4,88	3,217		
Užsisklendimas / depresiškumas	Moteris	64	3,59	2,580	0,591	0,556
	Vyras	34	3,26	2,700		
Somatiniai skundai	Moteris	64	5,38	3,190	4,254	<b>0,000</b>
	Vyras	34	2,79	2,086		
Internalūs sunkumai	Moteris	64	16,09	7,743	3,240	<b>0,002</b>
	Vyras	34	10,94	6,989		

Gauti rezultatai 3 lentelėje rodo, kad statistiškai reikšmingi skirtumai tarp merginų ir vaikinų buvo rasti nerimastingumo / depresiškumo, somatinių skundų ir internalių sunkumų atveju ( $p < 0,05$ ). Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp merginų ir vaikinų nebuvo rasta tik užsisklendimo / depresiškumo atveju ( $p > 0,05$ ). Matyti, kad merginos labiau negu vaikinai yra nerimastingesnės / depresiškesnės. Jos labiau negu vaikinai skundžiasi somatinėmis problemomis.

Rezultatai rodo, kad **antroji hipotezė** pasitvirtino. Merginoms internalūs sunkumai yra labiau išreikšti negu vaikinams.

### 3.3. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąsajos

Nustačius statistiškai reikšmingus skirtumus tarp merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir turimų internalių sunkumų, buvo patikrintos paauglių suvokiamų tėvų tarpusavio konfliktų, vidinių reakcijų į juos bei internalių sąsajos atskirai

merginoms ir vaikinams. Buvo taikytas Spearman'o koreliacijos koeficientas. Gauti rezultatai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir internalių sunkumų sąsajos.

Lytis			Nerimastingumas / depresiškumas	Užsisklendimas / depresiškumas	Somatiniai skundai	Internalūs sunkumai
Moteris	Trianguliacija	R	0,156	<b>0,271*</b>	-0,002	0,184
		p	0,219	0,030	0,990	0,147
	Konfliktų tarp tėvų savybės	R	0,195	<b>0,338**</b>	0,146	<b>0,277*</b>
		p	0,123	0,006	0,250	0,026
	Savi-kaltė	R	<b>0,435**</b>	<b>0,432**</b>	0,128	<b>0,421**</b>
		p	0,000	0,000	0,314	0,001
	Grėsmė	R	<b>0,455**</b>	<b>0,447**</b>	0,174	<b>0,456**</b>
		p	0,000	0,000	0,169	0,000
Vyras	Trianguliacija	R	0,206	-0,058	<b>0,369*</b>	0,172
		p	0,243	0,746	0,032	0,330
	Konfliktų tarp tėvų savybės	R	<b>0,431*</b>	<b>0,340*</b>	<b>0,476**</b>	<b>0,481**</b>
		p	0,011	0,049	0,004	0,004
	Savi-kaltė	R	0,116	0,291	0,242	0,233
		p	0,513	0,095	0,167	0,184
	Grėsmė	R	0,247	<b>0,365*</b>	<b>0,401*</b>	<b>0,368*</b>
		p	0,160	0,034	0,019	0,032

\* koreliacija reikšminga, esant  $p < 0,05$ .

\*\* koreliacija reikšminga, esant  $p < 0,001$ .

4 lentelėje matyti, kad, skirtingai negu vaikinų, merginų trianguliacija teigiamai koreliuoja su užsisklendimu / depresiškumu ( $p < 0,05$ ). Vaikinų trianguliacija, skirtingai negu merginų, teigiamai su somatiniais skundais. Merginų suvokiamos konfliktų tarp tėvų savybės teigiamai koreliuoja su užsisklendimu / depresiškumu ir internaliais sunkumais, o vaikinų suvokiamos konfliktų tarp tėvų savybės – su nerimastingumu / depresiškumu, užsisklendimu, somatiniais skundais ir internaliais sunkumais. Merginų suvokiama savi-kaltė teigiamai koreliuoja su nerimastingumu / depresiškumu, užsisklendimu ir internaliais sunkumais, o vaikinų suvokiama savi-kaltė nekoreliuoja su internaliems sunkumams priskiriamais sunkumais ir su pačiais internaliais sunkumais. Merginų suvokiama grėsmė teigiamai koreliuoja su nerimastingumu / depresiškumu, užsisklendimu ir internaliais sunkumais, o vaikinų suvokiama grėsmė – užsisklendimu / depresiškumu, somatiniais skundais ir internaliais sunkumais.

Skirtingai negu merginų, vaikinų suvokiamos konfliktų tarp tėvų savybės yra stipriau susijusios su užsisklendimu / depresiškumu ir internaliais sunkumais. Vadinasi, kuo daugiau vaikinai suvokia konfliktų tarp tėvų savybes, tuo labiau jie pasižymi užsisklendimu / depresiškumu ir internaliais sunkumais. Merginų, skirtingai negu vaikinų, suvokiama grėsmė yra stipriau

susijusios su užsisklendimu / depresiškumu ir internaliais sunkumais. Vadinasi, kuo daugiau merginos suvokia grėsmę, tuo labiau jos pasižymi užsisklendimu, depresiškumu ir internaliais sunkumais.

Siekiant patikrinti, ar galima prognozuoti merginų ir vaikinų internalius sunkumus pagal suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybes, vidines reakcijas į juos (suvokiamą grėsmę ir savi-kaltę) ir trianguliaciją, buvo atlikta daugialypė regresinė analizė. Daugialypės regresijos modelyje priklausomas kintamasis – merginų ir vaikinų internalūs sunkumai, nepriklausomi kintamieji – suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybės, vidinės reakcijos į juos (suvokiama grėsmė, savi-kaltė), trianguliacija. Buvo naudotas *Stepwise* metodas, nepriklausomi kintamieji buvo įtraukti į regresijos lygtį, remiantis statistiniais kriterijais, buvo įtraukti tie nepriklausomi kintamieji, kurių statistinis reikšmingumas  $p < 0,05$ . Nustatyta, kad gautas regresijos modelis yra tinkamas sąsajai tikrinti: merginų imtyje determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,242$ , koreguotasis  $R^2 = 0,229$ ,  $p < 0,001$ , vaikinų imtyje determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,143$ , koreguotasis  $R^2 = 0,117$ ,  $p < 0,05$ .

5 lentelė. *Su merginų ir vaikinų internaliais sunkumais susiję veiksniai.*

Lytis	Nepriklausomi kintamieji	B	$\beta$	t	p
Moteris	Konstanta	8,980		4,955	<b>0,000</b>
	Grėsmė	0,73	0,491	4,443	<b>0,000</b>
Vyras	Konstanta	7,451		3,958	<b>0,000</b>
	Suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybės	0,377	0,379	2,314	<b>0,027</b>

\* Priklausomas kintamasis: Paauglių internalūs sunkumai

Gauti rezultatai 5 lentelėje rodo, kad yra rastas statistiškai reikšmingas ryšys tarp merginų suvokiamos grėsmės ir internalių sunkumų ( $b = 0,73$ ;  $p < 0,05$ ) ir tarp vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų ( $b = 0,377$ ;  $p < 0,05$ ). Vadinasi, didėjant merginų suvokiamai grėsmei, merginų internalūs sunkumai taip pat didėja. Be to, didėjant vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybėms, vaikinų internalūs sunkumai taip pat didėja.

Tikrinant trečiąją hipotezę, kad sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų yra labiau išreikštos merginoms negu vaikinams, buvo atlikta logistinė dvejetainė regresinė analizė. Logistinės regresijos modelyje priklausomas kintamasis – lytis, nepriklausomi kintamieji – internalių sunkumų bei suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių sąveikos sandauga. Buvo naudotas *Enter* metodas, kai visi nepriklausomi bloko kintamieji buvo įtraukti į regresijos lygtį. Nustatyta, kad gautas regresijos modelis yra tinkamas sąsajai tikrinti:  $\chi^2 = 8,916$ , l.l. = 117,608,  $p < 0,05$ , Nagelkerke  $R^2$  koeficientas – 0,12. Gauti rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. *Su paauglių lytimi susiję veiksniai.*

Nepriklausomi kintamieji	B	Wald kriterijus	p	Exp (B)
Internalių sunkumų ir suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių sąveika	-0,004	6,496	<b>0,011</b>	0,996
Konstanta	0,067	0,043	0,836	1,069

Pagal pateiktą neigiamą B koeficiento reikšmę 6 lentelėje matyti, kad pagal aukštesnius suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąveikos rezultatus galima atspėti didesnę merginų tikimybę. Kitaip tariant, yra tikėtina, kad sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų bus labiau išreikštos beveik vienu kartu merginoms negu vaikinams.

Rezultatai rodo, kad **trečioji hipotezė** pasitvirtino. Sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų yra labiau išreikštos merginoms negu vaikinams.

Nustačius esamas sąsajas tarp merginų ir vaikų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos bei internalių sunkumų, buvo pereita prie sąsajų tarp naudojamų neigiamų abiejų tėvų konfliktų sprendimo strategijų ir merginų ir vaikų internalinių sunkumų nustatymo.

### 3.4. Tėvų tarpusavio konfliktų sprendimų strategijų sąsajos su merginų ir vaikų internalių sunkumais

Siekiant atsakyti į klausimą, ar motinų ir tėvų tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos tikrai gali turėti įtakos paauglių internalių sunkumų atsiradimui, iš pradžių buvo nustatytos sąsajos tarp motinų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų bei merginų ir vaikų internalių sunkumų. Buvo taikytas Spearman'o koreliacijos koeficientas.

7 lentelė. *Motinų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų sąsajos su merginų ir vaikų internaliais sunkumais.*

Lytis			Nerimastingumas / depresiškumas	Užsisklendimas / depresiškumas	Somatiniai skundai	Internalūs sunkumai
Moteris	Motinų verbalinė agresija	R	0,030	0,098	0,157	0,139
		p	0,811	0,439	0,217	0,273
	Motinų fizinė agresija	R	-0,012	0,032	-0,041	0,031
		p	0,925	0,803	0,750	0,806
	Motinų vaiko įtraukimas	R	-0,131	-0,029	0,069	-0,042
		p	0,302	0,821	0,587	0,743
Vyras	Motinų verbalinė agresija	R	<b>0,440**</b>	0,119	0,184	0,282
		p	0,009	0,504	0,298	0,106
	Motinų fizinė agresija	R	0,241	0,018	0,308	0,239
		p	0,169	0,921	0,076	0,173
	Motinų vaiko įtraukimas	R	<b>0,458**</b>	0,211	0,124	0,319
		p	0,006	0,231	0,484	0,066

\*\* koreliacija reikšminga, esant  $p < 0,001$ .

7 lentelėje matyti, kad tik motinų naudojama verbalinė agresija ir vaiko įtraukimas, sprendžiant santuokinius konfliktus, teigiamai koreliuoja su vaikinų nerimastingumu, depresiškumu ( $p < 0,001$ ). Kitaip tariant, kuo dažniau motinos sprendžia konfliktus, naudodamos verbalinę agresiją ir vaiko įtraukimą kaip konfliktų sprendimo strategiją, tuo labiau jų paaugliai sūnūs yra nerimastingesni, depresiškesni. Statistiškai reikšmingų sąsajų tarp motinų naudojamų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų ir merginų internaliems sunkumams priskiriamų sunkumų bei pačių internalių sunkumų nebuvo užfiksuota.

Rezultatai rodo, kad **ketvirtosios hipotezės pirmoji dalis** nepasitvirtino. Motinų neigiamos konfliktų sprendimo strategijos nėra susijusios su merginų internaliais sunkumais.

Tikrinant ketvirtosios hipotezės antrąją dalį, kuri teigia, kad tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su vaikinų internaliais sunkumais, nustatytos tarpusavio sąsajos tarp tėvų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų bei merginų ir vaikinų internalių sunkumų. Buvo taikytas Spearman'o koreliacijos koeficientas.

**8 lentelė. Tėvų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų sąsajos su merginų ir vaikinų internaliais sunkumais.**

Lytis			Nerimastingumas / depresiškumas	Užsisklendimas / depresiškumas	Somatiniai skundai	Internalūs sunkumai
Moteris	Tėvų verbalinė agresija	R	-0,033	0,108	0,106	0,082
		p	0,798	0,394	0,405	0,517
	Tėvų fizinė agresija	R	0,083	0,023	-0,030	0,024
		p	0,512	0,854	0,816	0,849
	Tėvų vaiko įtraukimas	R	-0,083	-0,039	0,003	-0,041
		p	0,513	0,758	0,979	0,747
Vyras	Tėvų verbalinė agresija	R	0,293	0,044	0,130	0,186
		p	0,092	0,804	0,463	0,291
	Tėvų fizinė agresija	R	0,290	0,088	<b>0,457**</b>	0,319
		p	0,096	0,623	0,007	0,066
	Tėvų vaiko įtraukimas	R	<b>0,396*</b>	0,132	0,087	0,253
		p	0,020	0,457	0,625	0,149

8 lentelėje matyti, kad tėvų naudojama fizinė agresija teigiamai koreliuoja su vaikinų somatiniais skundais ( $p < 0,05$ ). Kitaip tariant, kuo dažniau tėvai sprendžia konfliktus, naudodami fizinę agresiją kaip konfliktų sprendimo strategiją, tuo labiau jų paaugliai sūnūs skundžiasi dėl somatikos problemų. Taip pat matyti, kad tėvų naudojamas vaiko įtraukimas koreliuoja su vaikinų nerimastingumu / depresiškumu ( $p < 0,05$ ). Kitaip tariant, kuo dažniau tėvai sprendžia konfliktus, naudodami vaiko įtraukimą kaip konfliktų sprendimo strategiją, tuo labiau jų paaugliai sūnūs yra nerimastingesni / depresiškesni. Tačiau nebuvo rasta statistiškai reikšmingų sąsajų tarp tėvų

naudojamų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų ir merginų bei vaikinių integralių sunkumų ( $p > 0,05$ ).

Rezultatai rodo, kad **ketvirtosios hipotezės antroji dalis** iš dalies pasitvirtino. Tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos – fizinė agresija bei vaiko įtraukimas – yra susijusios su vaikinių internaliems sunkumams priskiriamų sunkumų – nerimastingumu, depresiškumu bei somatiniais skundais.

Apibendrinant 7 ir 8 lentelėse gautus duomenis, matyti, kad **ketvirtoji hipotezė** pasitvirtino tik iš dalies. Nustatytos sąsajos tarp kai kurių tėvų ir motinų neigiamų tarpusavio konfliktų sprendimo strategijų ir vaikinių internalių sunkumų bei jiems priskirtinų sunkumų. Konkrečiai, motinų naudojama konfliktų metu verbalinė agresija ir vaiko įtraukimas, tėvų fizinė agresija ir vaiko įtraukimas yra susiję su vaikinių internaliems sunkumams priskiriamais sunkumais.

Siekiant nustatyti, ar yra tiesioginis ryšys tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių, jų sprendimo strategijų ir paauglių internalių sunkumų, buvo atlikta daugialypė regresinė analizė. Buvo naudotas **Enter** metodas, kai visi nepriklausomi bloko kintamieji buvo įtraukti į regresijos lygtį. Nustatyta, kad gautas regresijos modelis nelabai tinkamas sąsajai tikrinti: determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,152$ , koreguotasis  $R^2 = 0,086$ ,  $p < 0,05$ .

Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad nėra tiesioginio ryšio tarp tėvų tarpusavio konfliktų, jų sprendimo strategijų bei paauglių internalių sunkumų. Kitaip tariant, negalima prognozuoti paauglių internalių sunkumų pagal suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybes ir jų sprendimo strategijas.

### **3.5. Moderacinio ir mediacinio ryšio tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų nustatymas**

Tikrinant penktąją hipotezę, kad paauglių lytis veikia kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų, buvo atlikta hierarchinė regresinė analizė. Hierarchinės regresinės analizės modelyje priklausomas kintamasis – paauglių internalūs sunkumai, nepriklausomi kintamieji – suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybės. Buvo naudotas **Enter** metodas, kai visi nepriklausomi bloko kintamieji buvo įtraukti į regresijos lygtį. Galutiniame modelyje paauglių lytis naudota kaip dirbtinis (sąveikos) kintamasis „Moderatorius“. Nustatyta, kad gautas regresijos modelis yra nelabai tinkamas sąsajai tikrinti: determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,178$ , koreguotasis  $R^2 = 0,152$ ,  $p < 0,001$ .

9 lentelė. Paauglių internalių sunkumų ryšys su suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybėmis lyties atžvilgiu.

Nepriklausomi kintamieji	B	$\beta$	t	p
Konstanta	12,493		8,316	<b>0,000</b>
Lytis	-3,889	-0,237	-2,42	<b>0,017</b>
Tėvų konfliktų savybės	0,279	0,296	3,017	<b>0,003</b>
Moderatorius	0,596	0,07	0,721	0,473

9 lentelėje matyti, kad paauglių lytis kaip kintamasis prognozuoja ryšį tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų ( $b = -3,889$ ,  $p < 0,05$ ). Gautame modelyje matyti, kad lytis kaip kintamasis taip pat prognozuoja šį ryšį, o kintamasis „Moderatorius“ neprognozuoja ( $p > 0,05$ ).

Rezultatai rodo, kad **penktoji hipotezė** nepasitvirtino – paauglių lytis neveikia kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų.

Nustačius, kad paauglio lytis negali būti moderatoriumi tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų, buvo pereita prie mediatorių, paaiškinančių šią sąsają, tikrinimo.

Nustatant tiesioginį ryšį tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų, buvo atlikta tiesinė regresinė analizė. Nustatyta, kad gautas regresijos modelis nelabai tinkamas šiai sąsajai tikrinti: determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,114$ , koreguotasis  $R^2 = 0,105$ ,  $p < 0,001$ . Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad tiesioginio ryšio tarp šių kintamųjų nėra.

Tikrinant šeštąją hipotezę, kuri teigia, kad paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų, buvo naudotas Preacher ir Hayes (2008) priedas SPSS, kuris yra skirtas mediaciniam ryšiui nustatyti. Gautas modelis yra tinkamas taikyti: determinacijos koeficientas  $R^2 = 0,346$ , koreguotasis  $R^2 = 0,325$ ,  $p < 0,001$ . Žemiau pateikti visi keturi mediacijos nustatymo žingsniai.

10 lentelė. Suvokiamų tėvų tarpusavio konfliktų savybių sąsajos su paauglių savi-kalte su grėsme (a kelias).

	Koeficientas	t	p
Savi-kaltė	0,155	6	<b>0,000</b>
Grėsmė	0,358	7,045	<b>0,000</b>

Gauti rezultatai 10 lentelėje rodo, kad suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybės yra susijusios ir su paauglių savi-kalte, ir su paauglių suvokiama grėsme ( $p < 0,001$ ). Kitaip tariant, didėjant paauglių suvokiamai grėsmei ir savi-kaltei, suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybės taip pat didėja.

11 lentelė. Paauglių savi-kaltės ir grėsmės sąsajos su jų internaliais sunkumais (b kelias).

	Koeficientas	t	p
Savi-kaltė	0,013	0,028	0,978
Grėsmė	0,7397	2,826	<b>0,006</b>

Iš 11 lentelės matyti, kad paauglių suvokiama grėsmė yra susijusi su internaliais sunkumais ( $p < 0,05$ ), tačiau savi-kaltė nėra susijusi su paauglių internaliais sunkumais ( $p < 0,05$ ).

*12 lentelė. Bendras ryšys tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų (c kelias).*

	Koeficientas	t	p
Tėvų konfliktų savybės	0,318	3,512	<b>0,001</b>

\* Priklausomas kintamasis: Paauglių internalūs sunkumai

12 lentelėje pateikti rezultatai rodo bendrą ryšį tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų, veikiant mediatoriams. Iš pateiktų duomenų matyti, kad, savi-kaltei ir grėsmei veikiant kaip mediatoriams, ryšys tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų yra statistiškai reikšmingas ( $p < 0,001$ ).

*13 lentelė. Tiesioginis ryšys tarp suvokiamų tėvų tarpusavio konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų (c' kelias).*

	Koeficientas	t	p
Tėvų konfliktų savybės	0,051	0,5	0,619

\* Priklausomas kintamasis: Paauglių internalūs sunkumai

Iš 13 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad, suvokiamai savi-kaltei ir grėsmei neveikiant kaip mediatoriams, ryšys tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių ir paauglių internalių sunkumų tampa statistiškai nebereikšmingas ( $p > 0,05$ ).

Rezultatai parodo, kad **šeštoji hipotezė** pasitvirtino. Paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų konfliktų savybių sąsajų su paauglių internalių sunkumų.



## 4. REZULTATŲ APITARIMAS

Šiuo tyrimu buvo siekta nustatyti tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais.

### 4.1. Merginų ir vaikinų suvokiamų tėvų tarpusavio konfliktų, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos skirtumai

Gauti tyrimo rezultatai iš esmės patvirtino kitų autorių duomenis (Lacinová et al., 2013). Merginos labiau negu vaikinai sieja save su suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybėmis – dažniu, intensyvumu, rezoliucija. Šiuo tyrimu buvo nustatyta, kad merginos taip pat labiau negu vaikinai suvokia grėsmę ir savi-kaltę dėl suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių. Literatūroje aiškinama, kad taip yra dėl to, kad merginos yra tiesiog linkusios kalbėti apie savo jaučiamą baimę, suvokiamą grėsmę ir didesnę konfliktų dažnumą, intensyvumą negu vaikinai (Lacinová et al., 2013). Tyrimo metu kelta hipotezė pasitvirtino. Paaiškėjo, kad merginos ir vaikinai skirtingai suvokia konfliktų tarp tėvų savybes, grėsmę, savi-kaltę ir trianguliaciją, arba buvimą įtrauktu į konfliktą. Tai patvirtina kitų autorių duomenis (Gerard et al., 2005; Lacinová et al., 2013).

### 4.2. Merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumai

Rezultatų analizė atskleidė, kad statistiškai reikšmingų merginų ir vaikinų internalių sunkumų skirtumų pagal amžių nebuvo rasta. Tai patvirtino kitų autorių tyrimų duomenis (Žukauskienė, Kajokienė, 2006). Vadinasi, bėgant laikui, merginų ir vaikinų turimi internalūs sunkumai nepakinta. Tačiau tai nepatvirtina Ulu su Fişiloğlu (2002) tyrimo metu gautų duomenų. Taip galėjo nutikti dėl to, kad egzistuoja kultūriniai skirtumai bei normos. Ulu su Fişiloğlu 2002 m. atliko tyrimą Turkijoje, o mūsų atlikto tyrimo imtis – Lietuvos paaugliai.

Palyginus merginų ir vaikinų internalius sunkumus, gauti tyrimo rezultatai iš esmės patvirtino kitų autorių tyrimų duomenis (Broberg et al., 2001; Malinauskienė, Žukauskienė, 2007). Paaiškėjo, kad merginos labiau pasižymi nerimastingumu, depresiškumu negu vaikinai. Be to, merginoms internalūs sunkumai yra labiau išreikšti negu vaikinams. Tyrimo metu kelta hipotezė pasitvirtino. Tai patvirtino ir Broberg su kolegomis (2001), Malinauskienės su Žukauskiene (2007) gautus tyrimų duomenis. Beje, mūsų tyrimo metu gauta, kad tarp merginų ir vaikinų užsisklendimo savyje nėra statistiškai reikšmingų skirtumų. Tai patvirtina kitų autorių duomenis (Broberg et al., 2001; Malinauskienė, Žukauskienė, 2007).

Logistinė dvejetainė regresinė analizė atskleidė, kad aukštesni suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąveikos rezultatai rodo didesnę merginų tikimybę. Tyrimo metu kelta hipotezė pasitvirtino. Tai patvirtino kitų autorių gautus tyrimų duomenis (Block; Block, Morrison, 1981; Jouriles, Norwood, 1995; Kerig, 1996, 1999; Laumakis, Margolin, John, 1998; cit. pgl. Davies, Lindsay, 2004). Vadinasi, egzistuojančios sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglio neprisitaikymo problemų, tarp kurių patenka ir internalūs sunkumai, iš tikrųjų yra labiau išreikštos merginoms negu vaikinams.

#### **4.3. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąsajos**

Šiuo tyrimu nustatyta, kad merginų suvokiama grėsmė ir savi-kaltė yra susijusi su turimais internaliais sunkumais. Vaikinų imtyje rezultatai šiek tiek skiriasi – jų tik suvokiama grėsmė yra susijusi su turimais internaliais sunkumais. Gauti rezultatai nepatvirtinta kitų autorių duomenų (Gerard et al., 2005). Taip galėjo nutikti dėl to, kad egzistuoja kultūriniai skirtumai. Tiesa, Lacinová et al. (2013) nustatė šiuo tyrimu gautus dėsningumus, kad ryšys tarp savi-kaltės ir internalių sunkumų yra labiau būdingas merginoms. Vaikinams yra labiau būdingas ryšys tarp jų suvokiamos grėsmės ir internalių sunkumų.

Tiek merginų, tiek vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybės teigiamai koreliuoja su turimais internaliais sunkumais. Gauti rezultatai apie merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąsajas iš esmės patvirtina kitų autorių duomenis (Wang, Crane, 2001; Grych et al., 2003; Cui et al., 2007; Shelton, Harold, 2008; Buehler et al., 2009; Siffert, Schwarz, 2011).

Rezultatų analizė taip pat atskleidė, kad merginų ir vaikinų suvokiamų tėvų tarpusavio konfliktų savybės yra susijusios su turimais internaliais sunkumais. Įdomu tai, kad šios sąsajos yra stipresnės vaikinų imtyje. Tai patvirtina kitų autorių duomenis (McDonald, Grych, 2006; Fosco, Grych, 2007; Cui et al., 2007; Sheldon, Harold, 2008; Fear et al., 2009).

#### **4.4. Tėvų tarpusavio konfliktų sprendimų strategijų ir merginų ir vaikinų internalių sunkumų sąsajos**

Rezultatų analizė atskleidė, kad motinų ir tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra dalinai susijusios su paauglių internaliais sunkumais. Tyrimo metu kelta hipotezė pasitvirtino tik iš dalies.

Šiuo tyrimu nustatyta, kad tėvų fizinė agresija yra susijusi tik su vaikinų somatiniais skundais, kurie yra priskiriami internaliems sunkumams. Gauti rezultatai tik iš dalies patvirtina kitų

autorių duomenis (Marchand, Hock, 2003; Esfandyari et al., 2009). Literatūroje teigiama, kad tėvų naudojamos konfliktų sprendimo strategijos, pvz., vengimas, puolimas, yra labiausiai susijusios su vaikų eksternaliais ir internaliais sunkumais. Puolimas kaip neigiama konfliktų sprendimo strategija gali būti traktuojama kaip fizinė agresija.

Ištyrus lyties skirtumus tarp tėvų naudojamų neigiamų konfliktų sprendimo strategijų bei paauglių internalių sunkumų, nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai tarp motinų naudojamų tarpusavio konfliktų sprendimo strategijų – verbalinės agresijos ir vaiko įtraukimo – bei vaikinių internalių sunkumų. Kitaip tariant, motinų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su vaikinių internaliais sunkumais. Tyrimo metu kelta hipotezė nepasitvirtino. Tai nepatvirtino kitų autorių duomenų (Katz, Gottman, 1993; cit. pgl., Siffert, Schwarz, 2011; Underwood et al., 2008; Branje, 2009). Literatūroje rašoma, kad motinų naudojamų neigiamų konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su ne tik su eksternaliais, bet ir su internaliais paauglių sunkumais.

Taip pat šiuo tyrimu buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp tarp tėvų naudojamų tarpusavio konfliktų sprendimo strategijų – fizinės agresijos ir vaiko įtraukimo – ir vaikinių internalių sunkumų. Tai iš dalies patvirtina tyrimo keltu keltą hipotezę, kuri teigė, kad tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su vaikinių internaliais sunkumais. Gauti rezultatai tik iš dalies patvirtina kitų autorių duomenis (Marchand, Hock, 2003; Esfandyari et al., 2009; Li, Putallaz, Su 2011). Tačiau mokslinėje literatūroje rašoma, kad tėvų neigiamos konfliktų strategijos nėra susijusios nei su paauglių merginų, nei su paauglių vaikinių agresija. Šiuo aspektu šiuo tyrimu gauti rezultatai nesutampa su mokslinėje literatūroje aprašomais tyrėjų darbais. Taip galėjo nutikti dėl to, kad skirtingi tyrėjai nevienodai traktuoja, kas yra tėvų naudojamos neigiamos konfliktų sprendimo strategijos. Bradford su kolegomis (2008) teigė, kad šiame tyrime naudotos konfliktų sprendimo strategijos yra tėvų tarpusavio konfliktų stiliai, o ne konfliktų sprendimo strategijos. Minėti konfliktų tarp tėvų stiliai primena konfliktų sprendimo strategijas, kurias dar 1996 metais įvardijo Kerig.

Šiuo tyrimu nustatyta, kad tiesioginio ryšio tarp tėvų tarpusavio konfliktų, jų sprendimo strategijų bei paauglių internalių sunkumų nėra. Mokslinėje literatūroje taip pat nėra rašoma apie tiesioginį šių trijų kintamųjų tarpusavio ryšį.

#### **4.5. Moderacinio ir mediacinio ryšio tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių ir paauglių internalių sunkumų nustatymas**

Šiuo tyrimu buvo siekta nustatyti galimus moderatorius ir mediatorius tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų. Rezultatų analizė atskleidė, kad paauglių lytis neveikia

kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių ir paauglių internalių sunkumų. Mūsų kelta hipotezė – paauglių lytis veikia kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių ir paauglių internalių sunkumų – nepasitvirtino dėl netinkamo regresijos modeliui sudaryti determinacijos koeficiento  $R^2$  dydžio ir  $p$  reikšmingumo lygmens. Tai nepatvirtino Siffert ir Schwarz (2011) atliktame tyrime, kurio metu lytis naudota kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių bei paauglių internalių sunkumų, gautų rezultatų. Taip galėjo nutikti dėl to, kad, visų pirma, lytis greičiausiai negali būti jokio ryšio moderatoriumi, t. y., kintamuoju, kuris leidžia numatyti suvokiamų konfliktų tarp savybių bei paauglių internalių sunkumų ryšio stiprumą ir kryptį, visų antra, lytis gali veikti nebent tik kaip mediatorius, t. y., kintamasis, leidžiantis paaiškinti ryšį tarp tėvų konfliktų savybių bei paauglių internalių sunkumų, nes lytis yra dichotominis kintamasis.

Mediacinė analizė atskleidė, kad paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių ir paauglių internalių sunkumų. Kitaip tariant, paauglių vidinės reakcijos į tėvų tarpusavio konfliktus – suvokiama grėsmė ir savi-kaltė – padeda suprasti suvokiamų konfliktų tarp savybių bei paauglių internalių sunkumų sąsajas. Tyrimo metu kelta hipotezė pasitvirtino. Gauti rezultatai patvirtina kitų autorių duomenis (Grych et al., 2000; El-Sheikh, Harger, 2001; Gerard et al., 2005; Kim et al., 2008). Paauglių suvokiama grėsmė yra tiesiogiai susijusi su suvokiamų konfliktų tarp savybėmis, savi-kalte bei paauglių turimais internaliais sunkumais, todėl nenuostabu, kad gali paaiškinti ryšį tarp suvokiamų konfliktų tarp savybių ir paauglių internalių sunkumų. Gerard su kolegomis (2005) nustatė, kad suvokiama grėsmė ir savi-kaltė paaiškina ryšį tarp vaikų ir paauglių suvokiamų konfliktų tarp savybių ir internalių sunkumų vaikinams.

#### **4.6. Tyrimo ribotumai ir privalumai**

Vienas svarbiausių tokio pobūdžio tyrimų ribotumų yra imties dydžio sudarymas. Paauglių tėvai atsisako pildyti netgi sutrumpintos formos konfliktų ir problemų sprendimo skalės anketas, nes, visų pirma, nesuvokia, kad tarpusavyje poroje kylantys ginčai taip pat yra laikomi mažais konfliktais. Visų antra, gali būti, kad tėvai išsigąsta, kad bus išsiaiškinta kas nors giliau negu prašoma užpildyti anketoje, todėl nesutinka, kad jų paaugliai vaikai dalyvautų tokio pobūdžio tyrime. Visų trečia, norint turėti didelę tiriamųjų imtį, reikia pasiekti paauglių tėvus ir jiems kuo paprasčiau išaiškinti, kodėl svarbu yra tyrinėti šią temą.

Kitas svarbesnis atlikto tyrimo ribotumas yra suvokiamų konfliktų tarp savybių konstruktas. Jis, kaip ir paauglių vidinės reakcijos į suvokiamų konfliktų tarp savybes (suvokiama grėsmė, savi-kaltė), trianguliacija įeina į konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalę, o tai sukelia tyrėjams

painiavos, nes reikia itin atsargiai ir atidžiai įsigilinti į metodikos vadovą ir pačiam nuspręsti, ką laikyti suvokiamų konfliktų tarp savybėmis. Tačiau čia gelbsti mokslinė literatūra, kurioje yra gana plačiai aprašomi tyrimai, taikant būtent šį įvertinimo būdą – konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalę.

Dar vienas šio tyrimo ribotumas – netyrinėti lyties skirtumai ieškant sąsajų tarp paauglių suvokiamos savi-kaltės, grėsmės ir suvokiamų konfliktų tarp savybių bei internalių sunkumų. Tačiau šis ribotumas gali būti laikomas ir privalumu, nes tik įrodo, kad tyrinėti suvokiamų konfliktų tarp savybių sąsajas su paauglių sunkumais yra tikrai verta. Tokio pobūdžio tyrimų duomenys gali būti panaudoti kuriant psicho – edukacines intervencines programas bendrojo lavinimo mokyklose bei gimnazijose.

## IŠVADOS

1. Merginos daugiau negu vaikinai suvokia grėsmę ir savi-kaltę dėl suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių. Skirtingai negu vaikinai, merginos labiau save sieja su suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybėmis.
2. Merginoms internalūs sunkumai yra labiau išreikšti negu vaikinams. Skirtingai negu vaikinai, merginos labiau pasižymi nerimastingumu, depresiškumu, somatiniais skundais.
3. Sąsajos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų labiau išreikštos merginoms negu vaikinams. Aukštesni suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir internalių sunkumų sąveikos rezultatai prognozuoja didesnę merginų tikimybę.
4. Yra sąsajos tarp kai kurių abiejų tėvų neigiamų tarpusavio konfliktų sprendimo strategijų ir paauglių internalių sunkumų:
  - a) Motinų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos nėra susijusios su merginų internaliais sunkumais;
  - b) Tėvų fizinė agresija ir vaiko įtraukimas yra susiję su vaikinų nerimastingumu, depresiškumu ir somatiniais skundais, kurie yra priskiriami internaliems sunkumams.
5. Paauglių lytis neveikia kaip moderatorius tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų.
6. Paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių ir paauglių internalių sunkumų.

## LITERATŪRA

1. Acock A. C., Demo D. H. Dimensions of Family Conflict and Their Influence on Child and Adolescent Adjustment // *Sociological Inquiry*. 1999, vol. 69, p. 641-658.
2. Amato P. R., Afifi T. D. Feeling caught between parents: Adult children's relations with parents and subjective well-being // *Journal of Marriage and Family*. 2006, vol. 68, p. 222-235.
3. Barkauskienė R., Bieliauskaitė R. Mokymosi negalią turinčių vaikų elgesio ir emociniai sunkumai // *Medicina*. 2002, vol. 38, p. 439-443.
4. Baron, R. M., Kenny, D. A. The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1986, vol. 51, p. 1173-1182.
5. Benson M. L., Buehler C., Gerard J. M. Interparental Hostility and Early Adolescent Problem Behaviour: Intrusiveness and Spillover via Maternal Acceptance, Harshness, Inconsistency // *The Journal of Early Adolescence*. 2008, vol. 8, p. 428-454.
6. Bickham N. L., Fiese B. H. Extension of the Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale for Use With Late Adolescents // *Journal of Family Psychology*. 1997, vol. 11, p. 246-250.
7. Bieliauskaitė R., Jusienė R. Bronchine astma sergančių ikimokyklinio amžiaus vaikų psichologinio prisitaikymo, tėvų konfliktiškumo ir auklėjimo būdų sąsajos // *Psichologija. Mokslo darbai*. 2009, vol. 40, p. 37-52.
8. Bosco G. L., Renk K., Dinger T. M., Epstein M. K., Phares V. The connections between adolescents' perceptions of parents, parental psychological symptoms, and adolescent functioning // *Applied Developmental Psychology*. 2003, vol. 24, p. 179-200.
9. Bradford K., Vaughn L. B., Barber B. K. When There Is Conflict Interparental Conflict, Parent-Child Conflict, and Youth Problem Behaviors // *Journal of Family Issues*. 2008, vol. 29, p. 780-805.
10. Branje S. J. T., van Doorn M., van der Valk I., Meeus W. Parent-adolescent conflicts, conflict resolution types, and adolescent adjustment // *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2009, vol. 30, p. 195-204.
11. Broberg A. G., Ekeröth K., Gustafsson P. A., Hansson K., Hägglöf B., Ivarsson T. Self-reported competencies and problems among Swedish adolescents: A normative study of the YSR // *European Child and Adolescent Psychiatry*. 2001, vol. 10, p. 186-193.

12. Buehler C., Krishnakumar A., Stone G., Anthony C., Pemberton S., Gerard J., Barber B. K. Interparental Conflict Styles and Youth Problem Behaviors: A Two-Sample Replication Study // *Journal of Marriage and Family*. 1998, vol. 60, p. 119–132.
13. Buehler C., Franck K. L., Cook E. C. Adolescents' Triangulation in Marital Conflict and Peer Relations // *Journal of Research on adolescence*. 2009, vol. 19, p. 669–689.
14. Chung G. H, Flook L., Fuligni A. J. Daily Family Conflict and Emotional Distress Among Adolescents from Latin American, Asian, and European Backgrounds // *Developmental Psychology*. 2009, vol. 45, p. 1406–1415.
15. Cui M., Donnellan M. B., Conger R. D. Reciprocal Influences Between Parents' Marital Problems and Adolescent Internalizing and Externalizing Behavior // *Developmental Psychology*. 2007, vol. 43, p. 1544–1552.
16. Cummings E. M., Goeke-Morey M. C., Papp L. M. Couple conflict: It's not just you and me, babe // A. Booth, A. C. Crouter, M. Clements, (Eds.). *Couples in conflict*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2001. p. 117–148.
17. Davies P. T., Lindsay L. L. Interparental Conflict and Adolescent Adjustment: Why Does Gender Moderate Early Adolescent Vulnerability? // *Journal of Family Psychology*. 2007, vol. 18, p. 160–170.
18. DeBoard–Lucas R. L., Fosco G. M., Raynor S. R., Grych J. H. Interparental Conflict in Context: Exploring Relations Between Parenting Processes and Children's Conflict Appraisals // *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 2010, vol. 39, p. 163–175.
19. El-Sheikh M., Harger J. Appraisals of marital conflict and children's adjustment, health, and physiological reactivity // *Developmental Psychology*. 2001, vol. 37, p. 875-885.
20. Fear J. M., Champion J. E., Reeslund K. L., Forehand R., Colletti C., Roberts L., Compas B. E. Parental Depression and Interparental Conflict: Children and Adolescents' Self-Blame and Coping Responses // *Journal of Family Psychology*. 2009, vol. 23, p. 762–766.
21. Fincham F. D. *Marital Conflict: Correlates, Structure, and Context* // *Current Directions in Psychological Science* (Wiley-Blackwell). 2003, vol. 12, p. 23–27.
22. Esfandyari B., Baharudin R., Nowzari L. Background of Interparental Conflicts and Internalizing Behaviour Problems Among Adolescents // *European Journal of Scientific Research*. 2009, vol. 37, p. 599-607.
23. Fosco G. M., Grych J. H. Emotional Expression in the Family as a Context for Children's Appraisals of Interparental Conflict // *Journal of Family Psychology*. 2007, vol. 21, p. 248–258.



24. Franck K. L., Buehler C. A Family Process Model of Marital Hostility, Parental Depressive Affect, and Early Adolescent Problem Behavior: The Roles of Triangulation and Parental Warmth // *Journal of Family Psychology*. 2007, vol. 21, p. 614–625.
25. Garckija R. Tėvų tarpusavio santykiai, auklėjimas ir vaikų prisitaikymas: tyrimų perspektyvos // E. Kazlauskas. *Psichologijos tyrimai Lietuvoje: vieta pasaulyje ir ateities vizija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. p. 86–92.
26. Gerard J. M., Buehler C., Franck K., Anderson O. In the Eyes of the Beholder: Cognitive Appraisals as Mediators of the Association Between Interparental Conflict and Youth Maladjustment // *Journal of Family Psychology*. 2005, vol. 19, p. 376–384.
27. Greeff A. P., Bruyne T. Conflict Management Style and Marital Satisfaction // *Journal of Sex & Marital Therapy*. 2000, vol. 26, p. 321–334.
28. Grych J. H., Seid M., Fincham F. D. Assessing Marital Conflict from the Child's Perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale // *Child Development*. 1992, vol. 63, p. 558–572.
29. Grych J. H., Fincham F. D., Jouriles E. N., McDonald R. Interparental Conflict and Child Adjustment: Testing the Mediational Role of Appraisals in the Cognitive–Contextual Framework // *Child Development*. 2000, vol. 71, p. 1648–1661.
30. Grych J. H., Harold G. T., Miles C. J. A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between interparental conflict and child adjustment // *Child Development*. 2003, vol. 74, p. 1176–1193.
31. Grych J. H., Raynor S. R., Fosco G. M. Family processes that shape the impact of interparental conflict on adolescents // *Development and Psychopathology*. 2004, vol. 16, p. 649–665.
32. Hsieh M., Stright A. D. Adolescents' Emotion Regulation Strategies, Self-Concept, and Internalizing Problems // *The Journal of Early Adolescence*. 2012, vol. 32, p. 876–901.
33. Kerig P. K. Assessing the Links Between Interparental Conflict and Child Adjustment: The Conflicts and Problem–Solving Scales // *Journal of Family Psychology*. 1996, vol. 10, p. 454–473.
34. Kim K. L., Jackson Y., Conrad S. M., Hunter H. L. Adolescent Report of Interparental Conflict: The Role of Threat and Self-blame Appraisal on Adaptive Outcome // *Journal of Child and Family Studies*, 2008, vol. 17, p. 735–751.
35. Lacinová L., Michalčáková R., Bouša O. Interparental conflict appraisal and general fearfulness in middle adolescence // *Vulnerable Children and Youth Studies: An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care*. 2013, vol. 81, p. 29–36.

36. Li Y., Putallaz M., Su Y. Interparental Conflict Styles and Parenting Behaviors: Associations With Overt and Relational Aggression Among Chinese Children // Merrill–Palmer Quarterly. 2011, vol. 57, p. 402–428.
37. Lindahl K. M., Malik N. M. Marital Conflict Typology and Children's Appraisals: The Moderating Role of Family Cohesion // Journal of Family Psychology. 2011, vol. 25, p. 194–201.
38. Malinauskienė O., Žukauskienė R. Paauglių emocinių ir elgesio sunkumų sąsajos ir pokyčiai per trejus metus: amžiaus ir lyties ypatumai // Psichologija. Mokslo darbai. 2007, vol. 35, p. 19-31.
39. Marchand J. F., Hock E. Mothers' and fathers' depressive symptoms and conflict-resolution strategies in the marriage and children's externalizing and internalizing behaviors // Journal of Genetic Psychology. 2003, vol. 164, p. 227-39.
40. McDonald R., Grych J. H. Young Children's Appraisals of Interparental Conflict: Measurement and Links With Adjustment Problems // Journal of Family Psychology. 2006, vol. 20, p. 88–99.
41. Missoten L. C., Luyckx K., Branje S., Vanhalst J. Goossens L. Identity styles and conflict resolution styles: Associations in mother-adolescent dyads // Journal of Youth and Adolescence. 2011, vol. 40, p. 972-982.
42. Nasvytienė D. Vaiko elgesio ir emocinės problemos. Kontekstas, psichologinis įvertinimas ir pagalba. Vilnius: VPU leidykla, 2005.
43. Račelytė D. Konfliktų studijų pagrindai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
44. Schudlich T. D. D. R., Cummings E. M. Parental Dysphoria and Children's Internalizing Symptoms: Marital Conflict Styles as Mediators of Risk // Child Development. 2003, vol. 74, p. 1663–1681.
45. Sheldon K. H., Harold G. T. Marital Conflict and Children's Adjustment: The Mediating and Moderating Role of Children's Coping Strategies // Social Development. 2007, vol. 16, p. 497–512.
46. Sheldon K. H., Harold G. T. Interparental Conflict, Negative Parenting, and Children's Adjustment: Bridging Links Between Parents' Depression and Children's Psychological Distress // Journal of Family Psychology. 2008, vol. 22, p. 712–724.
47. Siffert A., Schwarz B. Parental Conflict Resolution Styles and Children's Adjustment: Children's Appraisals and Emotion Regulation as Mediators // The Journal of Genetic Psychology. 2011, vol. 172, p. 21–39.

48. Stocker C. M., Richmond M. K., Low S. M., Alexander E. K., Elias N. M. Marital Conflict and Children's Adjustment: Parental Hostility and Children's Interpretations as Mediators // *Social Development*. 2003, vol. 12, p. 149–161.
49. Toussaint L., Jorgensen K. M. Inter-Parental Conflict, Parent-Child Relationship Quality, and Adjustment in Christian Adolescents: Forgiveness as a Mediating Variable // *Journal of Psychology and Christianity*. 2008, vol. 27, p. 337–346.
50. Ulu P., Fişiloğlu H. The relationship between Turkish children's perception of marital conflict and their internalizing and externalizing problems // *International Journal of Psychology*. 2002, vol. 37, p. 369–378.
51. Underwood M. K., Beron K. J., Gentsch, J. K., Galperin, M. B., Risser S. D. Family correlates of children's social and physical aggression with peers: Negative interparental conflict strategies and parenting styles // *International Journal of Behavioral Development*. 2008, vol. 32, p. 549–562.
52. Wang L., Crane D. R. The relationship between marital satisfaction, marital stability, nuclear family triangulation, and childhood depression // *The American Journal of Family Therapy*. 2001, vol. 29, p. 337–347.
53. Žukauskienė R., Kajokienė I. CBCL, TRF ir YSR metodikų standartizavimas naudojant 6–18 metų Lietuvos vaikų imties duomenis // *Psichologija. Mokslo darbai*. 2006, vol. 33, p. 31–45.
54. Žukauskienė R., Kajokienė I., Vaitkevičius R. Mokyklinio amžiaus vaikų ASEBA klausimynų (CBCL 6/18, TRF 6/18, YSR 11/18) vadovas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

## Santrauka

### Tėvų tarpusavio konfliktų bei jų sprendimo strategijų sąsajos su paauglių internaliais sunkumais

Tyrimo *tikslas* – tirti ir analizuoti tėvų tarpusavio konfliktų ir jų sprendimo strategijų sąsajas su paauglių internaliais sunkumais. Tyrime dalyvavo 196 dalyviai – 98 paaugliai ir 98 jų tėvai / motinos. Naudotos *metodikos*: Konfliktų tarp tėvų vaikų supratimo skalė (*Children's Perception of Interparental Conflict Scale*, CPIC), 11 – 18 metų jaunuolio savęs vertinimo klausimynas (*Youth Self-Report*, YSR 11/18) bei Konfliktų sprendimų stiliaus klausimynas (*Conflicts and Problem-Solving Scales*, CPS). Rezultatų analizė atskleidė, kad merginoms internalūs sunkumai labiau išreikšti negu vaikinams. Logistinė dvejetainė regresinė analizė nustatė, kad asociacijos tarp santuokinių konfliktų ir paauglių internalių sunkumų labiau išreikšti merginoms negu vaikinams. Vertinant galimą paauglio lyties įtaką tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų sąsajoms, paaiškėjo, kad paauglių lytis neveikia kaip moderatorius šiose sąsajose. Mediacinė analizė nustatė, kad paauglių suvokiama grėsmė ir savi-kaltė veikia kaip mediatoriai tarp tėvų tarpusavio konfliktų ir paauglių internalių sunkumų. Rezultatai parodė, kad egzistuoja reikšmingų skirtumų tarp neigiamų motinų ir tėvų konfliktų sprendimo strategijų ir paauglių internalių sunkumų. Taigi, motinų ir tėvų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su paauglių internaliais sunkumais. Konkrečiai, motinų neigiamos tarpusavio konfliktų sprendimo strategijos yra susijusios su vaikinų internaliais sunkumais. Tėvų fizinė agresija ir vaiko įtraukimas yra susiję su vaikinų internaliais sunkumais.

**Raktiniai žodžiai:** tėvų tarpusavio konfliktai, konfliktų sprendimo strategijos, internalūs sunkumai, paauglys

## Summary

### **The relationships between interparental conflict, their resolution styles and adolescent's internalizing problems**

The aim of this research was to find relations between interparental conflict, their resolution styles and adolescent's internalizing problems. In order to reach the aim and the goals of the research such instruments were used: *Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC)*, *Youth Self-Report (YSR 11/18)*, *Conflicts and Problem-Solving Scales (CPS)*. In this research participated 196 people – 98 adolescents and 98 their fathers or mothers. The results showed that girls have more internalizing problems than boys. Logistic regression found that boys have more associations between marital conflict and adolescent's internalizing problems than girls. Assessing the influence of gender on the relation between interparental conflict and adolescent's internalizing problems, showed that adolescent's gender don't as the moderator in this relationship. The mediating analysis found that adolescent's perceived threat and self-blame is as mediator between interparental conflict and adolescent's internalizing problems. The results showed that is a significant difference between the negative mother's and father's conflict resolution strategies and adolescent's internalizing problems. Also is the relationships between the negative mother's and father's conflict resolution strategies and adolescent's internalizing problems. Specifically, the mother's negative conflict resolution strategies are related to boy's internalizing problems. The father's physical aggression and child involvement are related to boy's internalizing problems.

**Key words:** interparental conflict, conflict resolution strategies, adolescent, internalizing problems

## **Priedai**

## 1 priedas. Shapiro-Wilk testo statistika.

	Lytis	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	p	Statistic	df	p
Amžius	Moteris	0,352	64	0,000	0,723	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,331	34	0,000	0,766	34	<b>0,000</b>
Aš gyvenu	Moteris	0,470	64	0,000	0,530	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,508	34	0,000	0,428	34	<b>0,000</b>
Aš niekada nematau savo tėvų ginčijantis ar nesutariant	Moteris	0,278	64	0,000	0,778	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,252	34	0,000	0,810	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai barasi, jie dažniausiai susitaiko	Moteris	0,456	64	0,000	0,572	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,443	34	0,000	0,590	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai dažnai konfliktuoja dėl mano elgesio mokykloje	Moteris	0,539	64	0,000	0,260	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,503	34	0,000	0,439	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, galų gale aš esu įtraukiamas į ginčą	Moteris	0,469	64	0,000	0,537	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,499	34	0,000	0,464	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, jie labai įsiunta	Moteris	0,286	64	0,000	0,776	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,458	34	0,000	0,552	34	<b>0,000</b>
Aš galiu kažką padaryti, kad jausčiausi geriau, kai mano tėvai ginčijasi	Moteris	0,207	64	0,000	0,806	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,229	34	0,000	0,798	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš išsigąstu	Moteris	0,278	64	0,000	0,779	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,474	34	0,000	0,523	34	<b>0,000</b>
Aš jaučiuosi atsidūręs tarp dviejų ugnių, kai mano tėvai ginčijasi	Moteris	0,358	64	0,000	0,712	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Aš nesu kaltas dėl savo tėvų konfliktų	Moteris	0,525	64	0,000	0,336	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,527	34	0,000	0,322	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai mano, jog aš nepastebiu jų ginčų ar nesutarimų	Moteris	0,377	64	0,000	0,694	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,621	34	<b>0,000</b>
Net nustoję ginčytis, mano tėvai labai pyksta vienas ant kito	Moteris	0,295	64	0,000	0,769	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,398	34	0,000	0,669	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš bandau kažką daryti, kad jie liautųsi	Moteris	0,278	64	0,000	0,799	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,264	34	0,000	0,779	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai ramiai aptaria kilusius nesutarimus	Moteris	0,291	64	0,000	0,787	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,298	34	0,000	0,767	34	<b>0,000</b>
Aš nežinau, ką daryti, kai mano tėvai konfliktuoja	Moteris	0,245	64	0,000	0,786	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,344	34	0,000	0,730	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai dažnai pykstasi, net man esant šalia	Moteris	0,295	64	0,000	0,771	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,378	34	0,000	0,693	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš nerimauju dėl savęs	Moteris	0,484	64	0,000	0,493	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,499	34	0,000	0,464	34	<b>0,000</b>
Aš nemanau, kad turiu palaikyti kažkurį vieną iš nesutariančių tėvų	Moteris	0,287	64	0,000	0,774	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,311	34	0,000	0,760	34	<b>0,000</b>
Aš esu kaltas dėl mano tėvų ginčų	Moteris	0,521	64	0,000	0,388	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Aš dažnai matau ar girdžiu savo tėvus besiginčijant	Moteris	0,314	64	0,000	0,753	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,382	34	0,000	0,688	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai suranda sprendimą, kai jie nesutaria dėl kažko	Moteris	0,305	64	0,000	0,761	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,413	34	0,000	0,647	34	<b>0,000</b>
Aš paprastai esu savo tėvų	Moteris	0,539	64	0,000	0,260	64	<b>0,000</b>

konfliktų priežastis	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai konfliktuoja, jie sako piktus dalykus vienam kitam	Moteris	0,304	64	0,000	0,764	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,388	34	0,000	0,674	34	<b>0,000</b>
Aš manau, kad galiu padėti savo besiginčijantiems ar nesutariantiems tėvams	Moteris	0,291	64	0,000	0,787	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,211	34	0,001	0,808	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš bijau, kad tai blogai baigsis	Moteris	0,333	64	0,000	0,733	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,459	34	0,000	0,560	34	<b>0,000</b>
Mano mama nori, kad aš palaikyčiau ją ginčo su tėčiu metu	Moteris	0,419	64	0,000	0,635	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,486	34	0,000	0,498	34	<b>0,000</b>
Aš manau, kad esu kaltas dėl mano tėvų ginčų, net jeigu jie to nesako	Moteris	0,489	64	0,000	0,496	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,486	34	0,000	0,498	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai beveik niekada nesiginčia	Moteris	0,241	64	0,000	0,799	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,311	34	0,000	0,760	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, jie paprastai iškart susitaiko	Moteris	0,305	64	0,000	0,758	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,249	34	0,000	0,792	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai paprastai ginčijasi ar nesutaria dėl mano elgesio	Moteris	0,521	64	0,000	0,388	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,512	34	0,000	0,424	34	<b>0,000</b>
Aš nesu įtraukiamas į savo tėvų ginčus	Moteris	0,349	64	0,000	0,722	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,379	34	0,000	0,686	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai konfliktuoja, jie šaukia vienas ant kito	Moteris	0,227	64	0,000	0,810	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,342	34	0,000	0,706	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš nieko negaliu padaryti, kad jie liautųsi	Moteris	0,271	64	0,000	0,802	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,329	34	0,000	0,745	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš bijau, kad vienas iš jų bus įskaudintas	Moteris	0,269	64	0,000	0,798	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,361	34	0,000	0,711	34	<b>0,000</b>
Aš jaučiu, kad aš turiu palaikyti vieną iš savo nesutariančių tėvų	Moteris	0,348	64	0,000	0,726	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,477	34	0,000	0,525	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai dažnai ieško priekabių ir skundžiasi vienas kitam dėl namų ruošos	Moteris	0,245	64	0,000	0,797	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,403	34	0,000	0,658	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai nesutaria, jie beveik niekada nerėkia	Moteris	0,233	64	0,000	0,802	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,211	34	0,001	0,808	34	<b>0,000</b>
Mano tėvų konfliktai kyla dėl mano blogo elgesio	Moteris	0,515	64	0,000	0,398	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,512	34	0,000	0,424	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai konfliktuodami sulaužo ar mėto daiktus	Moteris	0,520	64	0,000	0,368	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai liaujasi ginčytis, jie gerai sutaria	Moteris	0,368	64	0,000	0,703	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,311	34	0,000	0,759	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš bijau, kad jie rėks ir ant manęs	Moteris	0,366	64	0,000	0,705	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,477	34	0,000	0,525	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai kaltina mane dėl savo konfliktų	Moteris	0,531	64	0,000	0,331	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Mano tėtis nori, kad aš palaikyčiau jį ginčo su mama metu	Moteris	0,468	64	0,000	0,536	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,472	34	0,000	0,527	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai stumdo vienas kitą konflikto metu	Moteris	0,535	64	0,000	0,214	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Aš nieko negaliu padaryti, kad	Moteris	0,295	64	0,000	0,770	64	<b>0,000</b>



jausčiausi geriau, kai mano tėvai ginčijasi ar nesutaria	Vyras	0,427	34	0,000	0,620	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, aš nerimauju, kad jie gali išsiskirti	Moteris	0,323	64	0,000	0,745	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,459	34	0,000	0,560	34	<b>0,000</b>
Mano tėvai yra pikti netgi po konflikto	Moteris	0,304	64	0,000	0,763	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,427	34	0,000	0,620	34	<b>0,000</b>
Aš paprastai nesu kaltas dėl savo tėvų konfliktų	Moteris	0,529	64	0,000	0,296	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,539	34	0,000	0,165	34	<b>0,000</b>
Kai mano tėvai ginčijasi, jie manęs negirdi	Moteris	0,272	64	0,000	0,794	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,351	34	0,000	0,718	34	<b>0,000</b>
Kalbėjimas apie tai su partneriu	Moteris	0,404	64	0,000	0,659	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,399	34	0,000	0,617	34	<b>0,000</b>
Atvirai išreikštos mintys ir jausmai	Moteris	0,290	64	0,000	0,753	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,294	34	0,000	0,772	34	<b>0,000</b>
Partnerio požiūrio klausymasis	Moteris	0,337	64	0,000	0,736	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,621	34	<b>0,000</b>
Bandytas suprasti, ką partneris iš tikrųjų jaučia	Moteris	0,404	64	0,000	0,659	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,433	34	0,000	0,616	34	<b>0,000</b>
Bandytas samprotauti su partneriu	Moteris	0,311	64	0,000	0,768	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,326	34	0,000	0,711	34	<b>0,000</b>
Bandytas rasti sprendimą, kuris vienodai atitiktų abiejų jūsų poreikius	Moteris	0,368	64	0,000	0,704	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,433	34	0,000	0,616	34	<b>0,000</b>
Konsultanto ar draugo pagalbos prašymas	Moteris	0,360	64	0,000	0,693	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,310	34	0,000	0,755	34	<b>0,000</b>
Kompromiso, kuris patenkina abi puses, ieškojimas	Moteris	0,342	64	0,000	0,728	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,383	34	0,000	0,626	34	<b>0,000</b>
Bandytas viską užglaistyti	Moteris	0,260	64	0,000	0,809	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,284	34	0,000	0,844	34	<b>0,000</b>
Nusileidimas partnerio požiūriui bandant išvengti nesutarimų	Moteris	0,306	64	0,000	0,828	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,352	34	0,000	0,787	34	<b>0,000</b>
Kaltės prisiėmimas, atsiprašymas	Moteris	0,309	64	0,000	0,824	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,207	34	0,001	0,878	34	<b>0,001</b>
Taikstymasis, humoras, nuolaidžiavimas partneriui	Moteris	0,266	64	0,000	0,855	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,319	34	0,000	0,834	34	<b>0,000</b>
Bandytas ignoruoti problemą, vengti apie tai kalbėti	Moteris	0,218	64	0,000	0,866	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,219	34	0,000	0,867	34	<b>0,001</b>
Temos pakeitimas	Moteris	0,216	64	0,000	0,873	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,243	34	0,000	0,869	34	<b>0,001</b>
Jausmų neparodymas	Moteris	0,207	64	0,000	0,878	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,226	34	0,000	0,871	34	<b>0,001</b>
Išėjimas iš kambario	Moteris	0,208	64	0,000	0,872	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,232	34	0,000	0,866	34	<b>0,001</b>
Išlėkimas iš namų	Moteris	0,461	64	0,000	0,531	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,523	34	0,000	0,378	34	<b>0,000</b>
Verkimas	Moteris	0,217	64	0,000	0,877	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,278	34	0,000	0,851	34	<b>0,000</b>
Pyktis, atsisakymas kalbėtis, baudimas tyla	Moteris	0,237	64	0,000	0,871	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,200	34	0,001	0,871	34	<b>0,001</b>
Skundimasis, barniai ir nieko tuo nepasiekimas	Moteris	0,266	64	0,000	0,841	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,241	34	0,000	0,822	34	<b>0,000</b>
Prašymas draugų, šeimos palaikyti Jūsų požiūrį	Moteris	0,375	64	0,000	0,696	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,388	34	0,000	0,674	34	<b>0,000</b>

Pyktis ant vaiko, kai iš tikrųjų pikta ant partnerio	Moteris	0,333	64	0,000	0,750	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,271	34	0,000	0,754	34	<b>0,000</b>
Ginčai vaikui matant	Moteris	0,305	64	0,000	0,843	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,308	34	0,000	0,844	34	<b>0,000</b>
Vaiko įtraukimas į jūsų ginčą	Moteris	0,403	64	0,000	0,653	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,332	34	0,000	0,700	34	<b>0,000</b>
Atkaklus laikymasis savo požiūrio	Moteris	0,233	64	0,000	0,867	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,243	34	0,000	0,869	34	<b>0,001</b>
Bandymas įteigti savo požiūrį partneriui	Moteris	0,265	64	0,000	0,863	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,241	34	0,000	0,877	34	<b>0,001</b>
Balso pakėlimas, rėkimas, šaukimas	Moteris	0,265	64	0,000	0,853	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,263	34	0,000	0,869	34	<b>0,001</b>
Partnerio pertraukimas / neklausymas	Moteris	0,262	64	0,000	0,860	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,294	34	0,000	0,790	34	<b>0,000</b>
Buvimas sarkastišku	Moteris	0,256	64	0,000	0,850	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,322	34	0,000	0,762	34	<b>0,000</b>
Kaltinimas	Moteris	0,265	64	0,000	0,864	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,318	34	0,000	0,822	34	<b>0,000</b>
Išvadinimas negražiais žodžiais, keikimas, įžeidimas	Moteris	0,270	64	0,000	0,792	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,369	34	0,000	0,705	34	<b>0,000</b>
Pasakymas ar darymas kažką, kas užgautų partnerio jausmus	Moteris	0,244	64	0,000	0,807	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,345	34	0,000	0,730	34	<b>0,000</b>
Grasinimas nutraukti santykius	Moteris	0,317	64	0,000	0,721	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,621	34	<b>0,000</b>
Meilės ar švelnumo neberodymas	Moteris	0,298	64	0,000	0,832	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,261	34	0,000	0,848	34	<b>0,000</b>
Daiktų mėtymas, durų trankymas, daiktų laužymas	Moteris	0,468	64	0,000	0,497	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,477	34	0,000	0,525	34	<b>0,000</b>
Ko nors į partnerį metimas	Moteris	0,525	64	0,000	0,336	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,533	34	0,000	0,252	34	<b>0,000</b>
Grasinimas sužeisti partnerį	Moteris	0,534	64	0,000	0,204	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,532	34	0,000	0,322	34	<b>0,000</b>
Stumimas, traukimas, stumdymas, griebimas, šiurkštus elgesys su partneriu	Moteris	0,515	64	0,000	0,303	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,516	34	0,000	0,295	34	<b>0,000</b>
Antausio partneriui davimas	Moteris	0,531	64	0,000	0,331	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Smogimas, spyrimas, įkandimas partneriui	Moteris	0,535	64	0,000	0,214	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,528	34	0,000	0,234	34	<b>0,000</b>
Smarkus partnerio primušimas	Moteris	0,534	64	0,000	0,105	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,539	34	0,000	0,165	34	<b>0,000</b>
Savęs žalojimas	Moteris	0,534	64	0,000	0,105	64	<b>0,000</b>
Ginčai, kai vaikas gali tai išgirsti	Moteris	0,364	64	0,000	0,780	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,382	34	0,000	0,667	34	<b>0,000</b>
Pasipasakojimas vaikui apie problemas su partneriu	Moteris	0,220	64	0,000	0,839	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,214	34	0,000	0,848	34	<b>0,000</b>
Kalbėjimas apie tai su partneriu	Moteris	0,247	64	0,000	0,813	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,299	34	0,000	0,758	34	<b>0,000</b>
Atvirai išreikštos mintys ir jausmai	Moteris	0,259	64	0,000	0,806	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,248	34	0,000	0,827	34	<b>0,000</b>
Partnerio požiūrio klausymasis	Moteris	0,264	64	0,000	0,789	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,312	34	0,000	0,757	34	<b>0,000</b>
Bandymas suprasti, ką partneris iš tikrųjų jaučia	Moteris	0,271	64	0,000	0,802	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,269	34	0,000	0,811	34	<b>0,000</b>
Bandymas samprotauti su	Moteris	0,254	64	0,000	0,814	64	<b>0,000</b>

partneriu	Vyras	0,296	34	0,000	0,767	34	<b>0,000</b>
Bandymas rasti sprendimą, kuris vienodai atitiktų abiejų jūsų poreikius	Moteris	0,323	64	0,000	0,763	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,351	34	0,000	0,718	34	<b>0,000</b>
Konsultanto ar draugo pagalbos prašymas	Moteris	0,374	64	0,000	0,653	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,369	34	0,000	0,705	34	<b>0,000</b>
Kompromiso, kuris patenkina abi puses, ieškojimas	Moteris	0,320	64	0,000	0,760	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,283	34	0,000	0,793	34	<b>0,000</b>
Bandymas viską užglaistyti	Moteris	0,233	64	0,000	0,851	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,234	34	0,000	0,876	34	<b>0,001</b>
Nusileidimas partnerio požiūriui bandant išvengti nesutarimų	Moteris	0,319	64	0,000	0,803	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,314	34	0,000	0,835	34	<b>0,000</b>
Kaltės prisiėmimas, atsiprašymas	Moteris	0,214	64	0,000	0,875	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,268	34	0,000	0,861	34	<b>0,000</b>
Taikstymasis, humoras, nuolaidžiavimas partneriui	Moteris	0,253	64	0,000	0,838	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,244	34	0,000	0,866	34	<b>0,001</b>
Bandymas ignoruoti problemą, vengti apie tai kalbėti	Moteris	0,225	64	0,000	0,874	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,265	34	0,000	0,866	34	<b>0,001</b>
Temos pakeitimas	Moteris	0,224	64	0,000	0,866	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,244	34	0,000	0,877	34	<b>0,001</b>
Jausmų neparodymas	Moteris	0,234	64	0,000	0,874	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,267	34	0,000	0,868	34	<b>0,001</b>
Išėjimas iš kambario	Moteris	0,205	64	0,000	0,852	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,267	34	0,000	0,859	34	<b>0,000</b>
Išlėkimas iš namų	Moteris	0,442	64	0,000	0,595	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,474	34	0,000	0,523	34	<b>0,000</b>
Verkimas	Moteris	0,421	64	0,000	0,624	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,414	34	0,000	0,601	34	<b>0,000</b>
Pyktis, atsisakymas kalbėtis, baudimas tyla	Moteris	0,224	64	0,000	0,860	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,336	34	0,000	0,816	34	<b>0,000</b>
Skundimasis, barniai ir nieko tuo nepasiekimas	Moteris	0,243	64	0,000	0,839	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,244	34	0,000	0,799	34	<b>0,000</b>
Prašymas draugų, šeimos palaikyti Jūsų požiūrį	Moteris	0,394	64	0,000	0,666	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,413	34	0,000	0,647	34	<b>0,000</b>
Pyktis ant vaiko, kai iš tikrųjų pikta ant partnerio	Moteris	0,313	64	0,000	0,750	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,294	34	0,000	0,772	34	<b>0,000</b>
Ginčai vaikui matant	Moteris	0,308	64	0,000	0,839	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,328	34	0,000	0,816	34	<b>0,000</b>
Vaiko įtraukimas į jūsų ginčą	Moteris	0,391	64	0,000	0,666	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,332	34	0,000	0,721	34	<b>0,000</b>
Atkaklus laikymasis savo požiūrio	Moteris	0,250	64	0,000	0,845	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,267	34	0,000	0,850	34	<b>0,000</b>
Bandymas įteigti savo požiūrį partneriui	Moteris	0,280	64	0,000	0,843	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,247	34	0,000	0,875	34	<b>0,001</b>
Balso pakėlimas, rėkimas, šaukimas	Moteris	0,209	64	0,000	0,881	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,296	34	0,000	0,852	34	<b>0,000</b>
Partnerio pertraukimas / neklausymas	Moteris	0,204	64	0,000	0,881	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,261	34	0,000	0,863	34	<b>0,001</b>
Buvimas sarkastišku	Moteris	0,204	64	0,000	0,869	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,288	34	0,000	0,845	34	<b>0,000</b>
Kaltinimas	Moteris	0,215	64	0,000	0,878	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,281	34	0,000	0,853	34	<b>0,000</b>
Išvadinimas negražiais žodžiais, keikimas, įžeidimas	Moteris	0,273	64	0,000	0,778	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,311	34	0,000	0,760	34	<b>0,000</b>

Pasakymas ar darymas kažką, kas užgautų partnerio jausmus	Moteris	0,239	64	0,000	0,824	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,344	34	0,000	0,730	34	<b>0,000</b>
Grasinimas nutraukti santykius	Moteris	0,327	64	0,000	0,712	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,399	34	0,000	0,642	34	<b>0,000</b>
Meilės ar švelnumo neberodymas	Moteris	0,265	64	0,000	0,844	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,267	34	0,000	0,830	34	<b>0,000</b>
Daiktų mėtymas, durų trankymas, daiktų laužymas	Moteris	0,416	64	0,000	0,617	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,474	34	0,000	0,519	34	<b>0,000</b>
Ko nors į partnerį metimas	Moteris	0,490	64	0,000	0,431	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,532	34	0,000	0,322	34	<b>0,000</b>
Grasinimas sužeisti partnerį	Moteris	0,513	64	0,000	0,356	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,533	34	0,000	0,252	34	<b>0,000</b>
Stumimas, traukimas, stumdymas, griebimas, šiurkštus elgesys su partneriu	Moteris	0,471	64	0,000	0,515	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,503	34	0,000	0,349	34	<b>0,000</b>
Antausio partneriui davimas	Moteris	0,520	64	0,000	0,326	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,516	34	0,000	0,295	34	<b>0,000</b>
Smogimas, spyrimas, įkandimas partneriui	Moteris	0,530	64	0,000	0,295	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Smarkus partnerio primušimas	Moteris	0,534	64	0,000	0,105	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,539	34	0,000	0,165	34	<b>0,000</b>
Savęs žalojimas	Moteris	0,534	64	0,000	0,105	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,539	34	0,000	0,165	34	<b>0,000</b>
Ginčai, kai vaikas gali tai išgirsti	Moteris	0,340	64	0,000	0,811	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,380	34	0,000	0,740	34	<b>0,000</b>
Pasipasakojimas vaikui apie problemas su partneriu	Moteris	0,356	64	0,000	0,719	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,322	34	0,000	0,696	34	<b>0,000</b>
Mažai kuo džiaugiuosi	Moteris	0,412	64	0,000	0,647	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,621	34	<b>0,000</b>
Dažnai verkiu	Moteris	0,373	64	0,000	0,693	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Bijau kai kurių gyvūnų, situacijų, nepažįstamų vietų	Moteris	0,304	64	0,000	0,764	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,361	34	0,000	0,713	34	<b>0,000</b>
Bijau eiti į mokyklą	Moteris	0,515	64	0,000	0,413	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,502	34	0,000	0,434	34	<b>0,000</b>
Bijau, kad galiu pagalvoti arba padaryti ką nors bloga	Moteris	0,436	64	0,000	0,583	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,621	34	<b>0,000</b>
Manau, kad viską turiu padaryti puikiai	Moteris	0,316	64	0,000	0,770	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,235	34	0,000	0,812	34	<b>0,000</b>
Jaučiu, kad manęs niekas nemyli	Moteris	0,456	64	0,000	0,572	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,503	34	0,000	0,439	34	<b>0,000</b>
Jaučiuosi nieko nevertas (-a), niekam tikęs (-usi)	Moteris	0,417	64	0,000	0,639	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,448	34	0,000	0,590	34	<b>0,000</b>
Labiau linkęs (-usi) būti vienas (-a) nei su kitais	Moteris	0,348	64	0,000	0,712	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,345	34	0,000	0,730	34	<b>0,000</b>
Esu nervingas (-a) arba įsitempęs (-usi)	Moteris	0,327	64	0,000	0,768	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,331	34	0,000	0,739	34	<b>0,000</b>
Sapnuoju košmarus	Moteris	0,295	64	0,000	0,745	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,414	34	0,000	0,606	34	<b>0,000</b>
Esu per daug bailus (-i) arba nerimastingas (-a)	Moteris	0,368	64	0,000	0,703	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,388	34	0,000	0,674	34	<b>0,000</b>
Man svaigsta galva	Moteris	0,295	64	0,000	0,770	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,462	34	0,000	0,559	34	<b>0,000</b>
Jaučiu pernelyg stiprų kaltės jausmą	Moteris	0,401	64	0,000	0,661	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,499	34	0,000	0,464	34	<b>0,000</b>

Jaučiuosi pervargęs (-usi)	Moteris	0,256	64	0,000	0,793	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,397	34	0,000	0,692	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: skausmai arba maudimai (ne galvos ir pilvo skausmai)	Moteris	0,454	64	0,000	0,573	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,477	34	0,000	0,525	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: galvos skausmai	Moteris	0,250	64	0,000	0,795	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,512	34	0,000	0,424	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: šleikštulys, silpnumas	Moteris	0,381	64	0,000	0,685	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,512	34	0,000	0,424	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: regos problemos (išskyrus tas ligas, kurioms gydyti reikalingi akiniai)	Moteris	0,509	64	0,000	0,426	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,503	34	0,000	0,439	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: bėrimai arba kitos odos problemos	Moteris	0,349	64	0,000	0,725	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,379	34	0,000	0,692	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: pilvo skausmai arba spazmai	Moteris	0,335	64	0,000	0,733	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,499	34	0,000	0,464	34	<b>0,000</b>
Sveikatos problemos be aiškios medicininės priežasties: vėmimai	Moteris	0,539	64	0,000	0,260	64	<b>0,000</b>
Atsisakau kalbėtis	Moteris	0,489	64	0,000	0,496	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,429	34	0,000	0,591	34	<b>0,000</b>
Slapukauju, neišsipasakoju	Moteris	0,320	64	0,000	0,731	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,304	34	0,000	0,743	34	<b>0,000</b>
Drovus (-i) arba lengvai sutrikdomas (-a)	Moteris	0,273	64	0,000	0,800	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,335	34	0,000	0,729	34	<b>0,000</b>
Esu drovus (-i)	Moteris	0,252	64	0,000	0,787	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,299	34	0,000	0,758	34	<b>0,000</b>
Galvoju apie savižudybę	Moteris	0,539	64	0,000	0,260	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,538	34	0,000	0,255	34	<b>0,000</b>
Stokuju energijos	Moteris	0,343	64	0,000	0,726	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,413	34	0,000	0,647	34	<b>0,000</b>
Esu nelaimingas (-a), liūdnas (-a), blogos nuotaikos	Moteris	0,381	64	0,000	0,685	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,458	34	0,000	0,552	34	<b>0,000</b>
Nebendrauju su kitais	Moteris	0,512	64	0,000	0,396	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,499	34	0,000	0,464	34	<b>0,000</b>
Dažnai jaudinuosi	Moteris	0,248	64	0,000	0,805	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,326	34	0,000	0,711	34	<b>0,000</b>
Trianguliacijos subskalė	Moteris	0,160	64	0,000	0,928	64	<b>0,001</b>
	Vyras	0,120	34	0,200	0,948	34	0,105
Tėvų konfliktų savybės	Moteris	0,101	64	0,172	0,943	64	<b>0,005</b>
	Vyras	0,126	34	0,188	0,931	34	<b>0,033</b>
Savi-kaltė	Moteris	0,139	64	0,004	0,971	64	0,133
	Vyras	0,183	34	0,005	0,958	34	0,215
Grėsmė	Moteris	0,123	64	0,017	0,955	64	<b>0,020</b>

	Vyras	0,197	34	0,002	0,909	34	<b>0,008</b>
Verbalinė agresija_1 partneris	Moteris	0,107	64	0,068	0,978	64	0,319
	Vyras	0,112	34	0,200	0,971	34	0,499
Verbalinė agresija_2 partneris	Moteris	0,088	64	0,200	0,964	64	0,062
	Vyras	0,077	34	0,200	0,980	34	0,781
Fizinė agresija_1 partneris	Moteris	0,377	64	0,000	0,466	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,420	34	0,000	0,366	34	<b>0,000</b>
Fizinė agresija_2 partneris	Moteris	0,370	64	0,000	0,546	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,371	34	0,000	0,397	34	<b>0,000</b>
Vaiko įtraukimas_1 partneris	Moteris	0,190	64	0,000	0,950	64	<b>0,011</b>
	Vyras	0,121	34	0,200	0,971	34	0,487
Vaiko įtraukimas_2 partneris	Moteris	0,160	64	0,000	0,907	64	<b>0,000</b>
	Vyras	0,093	34	0,200	0,977	34	0,677
Nerimastingumo/depresiškumo skalė	Moteris	0,141	64	0,003	0,952	64	<b>0,015</b>
	Vyras	0,132	34	0,138	0,936	34	<b>0,047</b>
Užsisklendimo/depresiškumo skalė	Moteris	0,185	64	0,000	0,922	64	<b>0,001</b>
	Vyras	0,157	34	0,034	0,910	34	0,009
Somatinių skundų skalė	Moteris	0,084	64	0,200	0,968	64	0,099
	Vyras	0,178	34	0,008	0,921	34	<b>0,017</b>
Internalių sunkumų skalė	Moteris	0,107	64	0,068	0,956	64	<b>0,024</b>
	Vyras	0,112	34	0,200	0,950	34	0,125

Pastaba: 1 partneris – motinos, 2 partneris – tėvai.

**2 priedas.**

*1 lentelė. Merginų ir vaikinų suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybių, vidinių reakcijų į juos ir trianguliacijos skirtumai pagal amžių.*

Lytis			Trianguliacija	Suvokiamų konfliktų tarp tėvų savybės	Savi-kaltė	Grėsmė
Moteris	Amžius	R	0,215	0,104	0,003	0,043
		p	0,088	0,413	0,981	0,733
Vyras	Amžius	R	-0,011	-0,038	-0,235	-0,154
		p	0,952	0,833	0,180	0,386

*2 lentelė. Merginų ir vaikinų internalių sunkumų amžiaus skirtumai.*

Lytis			Nerimastingumas / depresiškumas	Užsisklendimas / depresiškumas	Somatiniai skundai	Internalūs sunkumai
Moteris	Amžius	R	0,130	0,122	-0,120	0,059
		p	0,307	0,336	0,345	0,643
Vyras	Amžius	R	-0,238	-0,153	-0,071	-0,190
		p	0,175	0,387	0,691	0,282